

ВИДАВНИЦТВО
РАНОК

ІННА БОЛЬШАКОВА

НАВЧАННЯ
БЕЗ МЕЖ

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

2
КЛАС

Я ЛЮБЛЮ УКРАЇНСЬКУ МОВУ Я ЛЮБЛЮ УКРАЇНСЬКУ МОВУ

ЧАСТИНА 2

Проект підручника видавництва "Ранок"

Інна Большакова

Українська мова та читання
підручник для 2 класу закладів загальної середньої
освіти (у 2-х частинах)
Частина 2

Видавництво «Ранок»

Підручник створено відповідно до Типової освітньої програми,
розробленої під керівництвом Р. Б. Шияна

**Державний
Прапор
України**

**Державний
Герб
України**

**Державною мовою
в Україні
є українська мова**
Конституція України
(розділ 1, стаття 10)

Державний Гімн України

Слова Павла Чубинського
Музика Михайла Вербицького

Ще не вмерла України і слава, і воля,
Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля.
Згинуть наші воріженьки, як роса на сонці.
Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці.

Приспів:

Душу й тіло ми положим за нашу свободу,
І покажем, що ми, браття, козацького роду.

Інна Большакова

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

Підручник для 2 класу
закладів загальної середньої освіти
(у 2-х частинах)

Частина 2

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

mnk.com.ua/105989
Інтерактивний
електронний
додаток до
підручника

Київ • Харків
Видавництво «Ранок»

Проект підручника видавництва "Ранок"

УДК 811.161.2:028.1(075.2)
Б 79

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 21.02.2025 № 345)

Підручник створено відповідно до Типової освітньої програми,
розробленої під керівництвом Р. Б. Шияна

Ілюстрації *Ольги Рибцової*

Большакова І. О.

Б 79 Українська мова та читання: підруч. для 2 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х ч.) : Ч. 2 /
І. О. Большакова. — Х.: Вид-во «Ранок», 2025. — 128 с. : іл.

УДК 811.161.2:028.1(075.2)

© Большакова І. О., 2025
© Рибцова О. А., ілюстрації, 2025
© ТОВ Видавництво «Ранок», 2025

Слово. Повторення	6
Читання з розумінням	7
Розвиток мовлення. Інструкція	11
Розвиток мовлення. Текст-розповідь	12
Слова — назви предметів	14
Читання з розумінням	17
Однина і множина	21
Вірш-небилиця. Правда — вигадка. Іменники	22
Читання з розумінням	24
Розвиток мовлення. Історія	27
Велика буква в прізвищах, іменах, по батькові	28
Велика буква у кличках тварин	32
Розвиток мовлення. Твір за серією малюнків	34
Читання з розумінням	35
Розвиток мовлення. Анкета	38
Велика буква в назвах країн, міст, сіл, річок	38
Велика буква в назвах вулиць	40
Розвиток мовлення. Рекламна листівка	41
Проект. Створюю список визначних вулиць свого міста / села	44
Поняття про слова — назви ознак	45
Слова — назви ознак	46
Читання з розумінням	50
Розвиток мовлення. Реклама	52
Однина і множина	53
Читання з розумінням	56
Суттєві ознаки	58
Розвиток мовлення. Опис тварини	60
Уживання слів — назв ознак у поетичних творах.	
Порівняння	61
Слова — назви дій	63

Читання з розумінням	64
Розрізняю слова — назви дій	67
Читання з розумінням	68
Розвиток мовлення. Медіатекст	71
Розрізняю слова — назви дій в однині й множині	73
Читання з розумінням	74
Уживаю слова — назви дій в однині й множині	76
Уживання слів — назв дій у поетичних творах. Порівняння	78
Поняття про речення	80
Види речень за метою висловлювання	83
Розповідні речення	84
Читання з розумінням	86
Розвиток мовлення. Новина	88
Питальні речення	90
Питальні речення. Діалог	92
Розвиток мовлення. Текст-розповідь	93
Питальні речення. Вірш. Вира́зність	94
Спонукальні речення	96
Читання з розумінням	97
Розвиток мовлення. Афіша	98
Спонукальні речення	100
Спонукальні речення	101
Проект. Створюю плакат	102
Діагностувальна робота	104
Головні слова в реченні	105
Головні слова в реченні	106
Поширення речень	107
Зв'язок слів у реченні	108
Зв'язок слів у реченні	111
Зв'язок слів у реченні. Оповідання	113
Діагностувальна робота	114
Поняття про текст	116
Читання з розумінням	118
Типи текстів	120
Будова тексту	122
Читання з розумінням. Точка зору	123
Діагностувальна робота	126
Зустрічаймо літо!	127

ДОРОГІ ДІТИ!

Ви вже вмієте читати невеликі тексти. Цього року вчіться читати складніші, думати про прочитане та обговорювати з однокласниками й однокласницями.

Ви вже вмієте писати слова, речення. Учіться записувати свої думки та те, що відчуваєте.

Вам вже знайомі поняття звук, буква, слово, речення, текст. Але ви дізнаєтеся ще багато таємниць про них.

Дивуйтеся, досліджуйте, творіть! Не бійтеся робити помилки. Усі, хто навчається, їх можуть зробити. Учіться їх помічати та виправляти.

Вивчаймо українську мову разом! Впевнена, у вас все вийде. Успіху!

Орієнтуйся в підручнику за допомогою умовних позначень:

— читаю
з розумінням

— мислю
критично

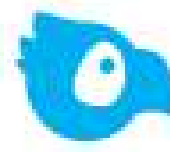
— досліджую
мовлення

— працюю
самостійно

— перевіряємо
одне одного

— спілкуємося
в парах, групах

Розділ 5. СЛОВО

СЛОВО. ПОВТОРЕННЯ

! Ти називаєш словом предмети, ознаки предметів, дії.

1 Розкажи, що відбувається. Склади запитання до малюнка.

■ Запиши слова — назви предметів за зразком.

Зразок. Хто? Мама, Що? Робот,

■ Знайди на малюнку всіх собак. Про якого собаку розповідає кожна дитина? З'єднай собаку з його описом.

Марина

Рожевий, плямистий, лежить на санчатах.

Микита

Білий, холодний, тане на сонці.

Максим

Коричневий, швидкий, гавкає на білку.

2

Склади речення за малюнком до завдання 1, користуючись зразком.

Хто?

Олеся

Що робить?

ліпить

Яку?

снігову

Що?

кульку.

3

Як назвати групу наведених слів? Випиши слова — назви предметів. Назви спільнокореневі слова до слова **зима**.

Сніг, сніговий, сніговик, сніговій, сніжок, сніжинка, сніжить, сніжний.

4

Заміни слово, яке повторюється, словами з довідки.

Ми ліпимо сніговика. У сніговика зелений шарф.
У сніговика ніс — морквинка.

Довідка. Нього, снігового чоловічка .

ЧИТАННЯ З РОЗУМІННЯМ

1

Казка. Тема. Проблема. Персонажі. Будова тексту.

■ Чи ліпив/ліпила ти коли-небудь сніговика? Розкажи про це.

ЗНАЙОМИЙ СНІГОВИК

зачин

Надворі було темно. Оля лежала в ліжку й сумно дивилася на ялинку. Скільки подарунків у неї в ці новорічні свята! Але навіщо їй ці ляльки, машинки й шоколадки? Усі діти бігають надворі, а вона все лежить і лежить у ліжку хвора...

У кімнату зайшла мама.
— Не сумуй! Сьогодні різдвя-
на ніч, а цієї ночі здійснюються
всі бажання. Засинай і прокидай-
ся завтра здоровою.

«Я хочу **вїдужати**. Бігати на
вулиці з дітьми, їздити з гори
на санчатах. А ще... я дуже хочу
руде кошенятко, справжнє...» —
думала Оля, **тїлячи** до себе
симпатичного іграшкового котика.

І цієї миті до неї долинув ледь чутний стукіт. Оля зі-
стрибнула з ліжка, підбігла до вікна.

■ Що трапилося з Олею? Про що мріяла дівчинка? Кого чи
що побачить дівчинка у вікні? Що буде далі?

**Знадвору на неї дивилися двоє чорних очей-вуг-
линок, ніс-морквина нетерпляче посмикувався, а рот-
гіллячка ворушився.**

Дівчинка стріпнула головою й відчинила вікно.
Сніговичок подав Олі маленьку білу ручку. Її долоня
занурилася в щось легеньке, пухнасте й ніжне. Їй стало
так радісно, що вона засміялася.

Сніговичок підвів Олю до великих саней і сів попереду.
І сани, підхоплені вихором, помчали в білу заметіль.

■ Хто стукав у вікно? Який вигляд мав Сніговичок? Що зро-
били Оля і Сніговичок? Що буде далі?

Нарешті зупинилися на вершечку височезної гори. Тут
було повно сніговиків. І кожен не був схожий на іншого.
У когось на голові — дірява каструля, хтось **хизува́в-
ся крислатим** капелюхом. З носами взагалі плутанина.

Окрім морквяних, у декого стирчали носи-бурульки, носи-палички, носи-картоплини. А в одного маленького сніговичка за носа правила стара дірява шкарпетка, напхана снігом.

На горі було повно дітей.

— Усі ці діти, — сказав сніговичок, — зліпили цієї зими снігову бабу чи сніговика. Але з кожним роком усе менше дітей ліплять нас. А ти уявляєш, що буде, коли нас узагалі перестануть ліпити? Ми загинемо! І тоді зима буде зовсім не такою. І Новий рік буде не той, і Різдвяні свята не ті. От ми й вирішили виконати найбільші бажання дітей, а ще покатати їх із чарівної гори.

— А хіба ця гора чарівна?

— Так! Бо ця гора нескінченна. Вона скінчиться тільки тоді, коли ти цього захочеш. Коли крикнеш: «Досить!»

Оля летіла з гори так, наче в неї вирости крила, летіла з такою швидкістю, що забивало дух, але було так радісно, що хотілося співати. І так тривало довго-довго, а може, лише мить. Відчула, що зараз от-от лусне від радощів, від нестримного сміху. І тоді вигукнула: «Досить!»

■ Куди приїхали Оля і Сніговичок? Чого боялися сніговички? Як можна їм допомогти? Що буде далі?

Оля розплющила очі. У кімнаті, залитій яскравим сонячним світлом, щось змінилося. Але що? Кошеня! Її пухнасте іграшкове кошеня, яке згорнулося клубочком під ялинкою, раптом поворушилося, стало на лапки, солодко потяглося й нявкнуло!

Оля скочила з ліжка, підбігла до кошенятка і, підхопивши, притисла його до грудей.

Двері відчинилися, і до кімнати увійшла мама, поцілувала Олю в щоку й сказала:

— Ось ти й видужала, температури нема. Може, вийдеш сьогодні на вулицю?

Оля дивилася на маму, — невже вона нічого не помітила? Невже не здивувалася, що її іграшковий Мурчик ожив? Ні, мама поводитися так, наче кошеня було в них завжди.

кінцівка

Дівчинка підбігла до вікна й подивилася туди, де стояв її сніговичок. Він зник. Отже, нічна пригода їй не наснилася. Шкода, що сніговичок зник, але він повернеться наступної зими. Якщо вона його зліпить!

За Лесею Ворониною

2

Яким був сніговик? Поясни свою думку.

добрий — злий

радісний — сумний

холодний — теплий

турботливий — байдужий

Сформулюй запитання до тексту, починаючи з поданих слів.

Хто?

Що?

Де?

Коли?

Чому?

Прочитай опис сніговиків. Намалюй одного з них.

3

Спиши два перших речення казки. Підкресли слова, які відповідають на питання *хто?* *що?*

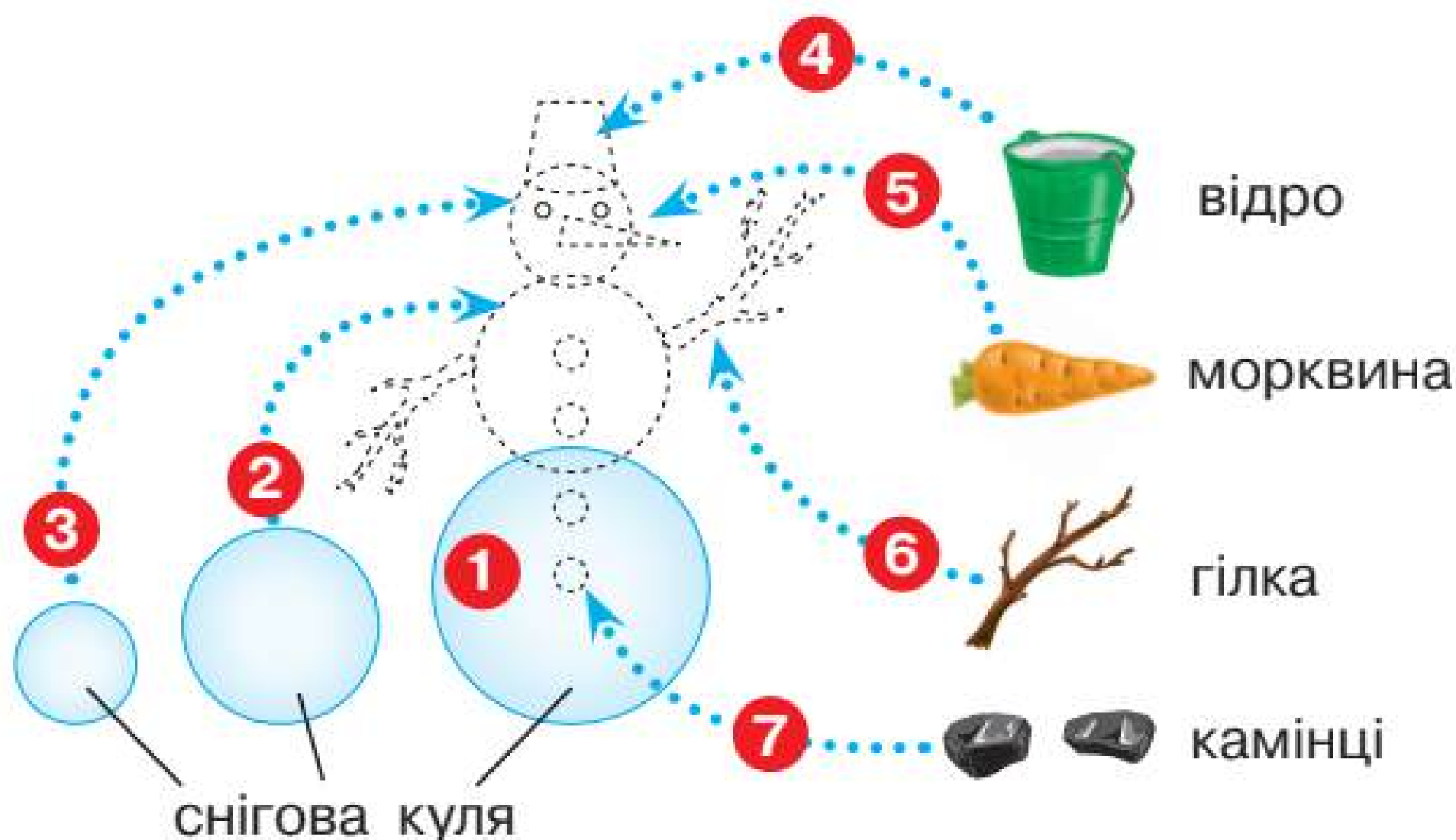
РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ. ІНСТРУКЦІЯ

Інструкція — керівна вказівка; настанова.

1

Розглянь і прочитай, що потрібно для ліплення сніговика.

Склади за абеткою список предметів, які необхідні для створення сніговика.

2

Розкажи за малюнками, як діти ліпили сніговика.

РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ. ТЕКСТ-РОЗПОВІДЬ

1

Розглянь малюнки. Розкажи історію.

Я змерз!

Хочеш чаю?

1

Гарячий чай!

Що ми накоїли?!

2

3

Повернемо нашого сніговичка!

4

! План — це послідовний список заголовків частин тексту.

2 Пронумеруй заголовки частин історії у правильній послідовності. Це буде планом розповіді.

Сніговик
розтанув

Новий старий
сніговик

Діти ліпили
сніговика

Чай для
сніговика

Солодкий
сюрприз

Сніговик
змерз

3 Напиши історію «Як діти зіграли сніговика?» за планом.

СЛОВА — НАЗВИ ПРЕДМЕТІВ

1 Досліджуємо медіа. Дитячий журнал

Розглянь обкладинку. Розкажи про журнал за схемою.

Як називається?

Для кого створений?

Рік, місяць, номер

Тема номера

Малюнок

2

Хто зображений на обкладинці журналу? Назви предмети, за якими ти впізнав / упізнала професії.

Довідка. Таксист, учителька, ветеринар, будівельник, кухар, кондитер, космонавт, поліцейський.

3

Інтерв'ю.

Хто лікує ведмедика?

Що в руках у космонавта?

Хто тримає в руках ракету?

Що на голові у будівельника?

Яким словом починається запитання про професію людини? А про предмети, які використовуються?

! Слова — **на́зви людей** і тварин **відпові-
дають на питання хто?** Слова — **на́зви інших предме-
тів** **відповідають на питання що? Це іменники.**

Хто?

Іменники

Що?

4

Хто що виготовляє? Запиши слова за зразком. Доповни ряди слів власними прикладами.

Зразок. Хто? Гончар, Що? Глечик,

Хто?

гонча́р

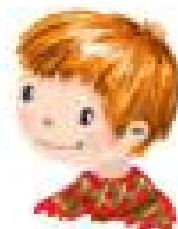
шва́чка

сто́ляр

Що?

Доповни таблицю. Склади речення за зразком.
Зразок. Перукар стриже волосся ножицями.

Хто?	Що робить?	Що?	Чим? На чому?
Програміст	набирає	текст	на клавіатурі.
	забиває		
			ножицями.

Медіатекст. Онлайн-журнал

Чи знаєш ти, які є професії майбутнього?

Одна з них — **розробник** домашніх роботів.

Домашні роботи допомагають людям.

Робот-пилосос чистить **підлогу**. Ро-

бот — мийник вікон має **вікна** у висот-

них **будинках**, де **людині** працювати

небезпечно. Робот — розумний **гор-**

щик вміє розрахувати потрібну кількість **води** і корис-

них речовин для **рослини**. А з роботом-**другом**

можна розмовляти, грати в ігри чи

попросити про допомогу в організа-

ції домашніх справ. Він може гуляти

з **песиком**, годувати **хом'ячка** чи

котика. Розробники зараз працю-

ють над створенням нових домашніх роботів.

Яких роботів створюють розробники домашніх роботів?

Випиши в таблицю виділені слова.

Іменники

Хто? Розробник,

Що? Рослина,

ЧИТАННЯ З РОЗУМІННЯМ

1

Казка. Заголовок. Місце подій. Передбачення. Головні герої

Чи буваєш ти в бібліотеці? Що ти там робиш? Які бібліотечні правила ти знаєш?

ЛИСИЧКА ЙДЕ ДО БІБЛІОТЕКИ

Про що йтиметься в тексті? Чому?

ЗАЧИН

— Я тебе впіймаю, Мише! — прошепотіла Лисиця. Мишка шурх у підвал, тільки хвостик майнув. Лисичка за нею. Озирнулася, навколо пахло папером... і людьми. Лисиця до Миші, а та засичала:

— Тс-с-с! Ми в особливому місці. **Тут нікого не можна турбувати.** Ти порушуєш порядок! Тс-с-с!

Куди забігла Лисичка? Що ви дізналися про це місце? Що буде далі?

ГОЛОВНА ЧАСТИНА. Подія 1

Миша продовжила:

— Це бібліотека. **Тут нічого не може бути твоїм. Усе, що тут є, можна лише позичити.**

— Бі... що? — запитала Лисиця.

— Бібліотека! — відповіла Мишка.

— А що таке бі-блі-о-те-ка? — озирнулася навкруги Лисиця.

— **Тут можна читати книжки.** Вони потрібні, щоб вивчати світ і дізнаватися нове.

Мишка схопила одну книжку і принесла її Лисиці.
— Це тобі! Щоб ти дізналася щось новеньке.

■ Де опинилася Лисичка? Що вона дізналася про бібліотеку? Що буде далі?

Подія 2

На першому малюнку Лисиця побачила старого з котиком. У них були курочки. На наступному малюнку курочок хотіла з'їсти лисиця. У бібліотеці стало дуже тихо.

— Ку-у-у-урочки! — зітхнула Лисиця. — Яка чудова ідея!

Лисиця побігла на вулицю.

— **Не забудь повернути книжку на полицю!** — крикнула їй услід Мишка.

■ Чому Лисичці сподобалася книжка з курочкою? Що буде далі?

Подія 3

Наступного вечора Лисиця повернулася.

— Хочу взяти вчорашню книгу додому, — пояснила вона. — І тебе, Мише, також узяти із собою. Почитаєш мені цю казочку. Бо я... Розумієш, я не вмію читати.

Мишка похитала головою:

— У мене немає часу. Я читаю книжку з магії. Але он там стоять **аудіокніжки**. Може, знайдеш свою книжку на **дїску**? **Ти можеш взяти книжку і диск разом. Але обов'язково поверни їй не гризи сторінки. А ще тобі потрібно завести бібліотечну картку і...**

Але ані книжки, ані диска, ані Лисиці вже не було.

■ Чому Лисичка вирішила взяти аудіокнижку? Що буде далі?

Подія 4

Через три дні Лисиця повернулася. З Курочкою.

— Ця Курка така зануда! Я її спіймала, а вона питає, чи я знаю, що кúрячі кісточки шкідливі для горла і **шлунка**. Це правда?

— Подивись в **енциклопéдії**, — сказала Мишка, розучуючи черговий магічний **трюк**.

Курочка слухняно прочитала Лисиці розділ з енциклопедії про тварин. І ще один із **довідника** про домашніх тварин. І кілька рецептів із кулінарної книжки. Стало пізно, і Лисиця та Курочка заснули. Тільки Мишка розучувала магічні трюки.

■ Чому Лисичка прийшла з Курочкою? Що читала Курочка для Лисички? Що буде далі?

Подія 5

Уранці відчинились двері й у бібліотеку прийшли люди. Мишка розбудила Курочку, а Курочка — Лисицю. Вони хотіли тішком-нішком піти, але раптом Курочка впізнала фермера. Вона підморгнула Лисиці й прошепотіла:

— Якщо я почну кудкудакати, то він тебе схопить!

Лисиця затремтіла. Раптом вона примружила око, побачивши на обкладинці смажене курча, і сказала:

— Дивись, яку книжку він хоче взяти!

Тепер настала черга тремтіти Курочці.

— А знаєш що? Я викопаю тунель під курником, і ти навчиш мене читати.

Курочка погодилася. І перед тим як піти, вони вибрали книжку, яка б сподобалась обом. А тоді ще одну. І ще...

- Чому Лисичка і Курочка по черзі злякалися фермера? Що буде далі?

КІНЦІВКА

Пригинаючи під вагою книжок, вони підкралися до виходу.

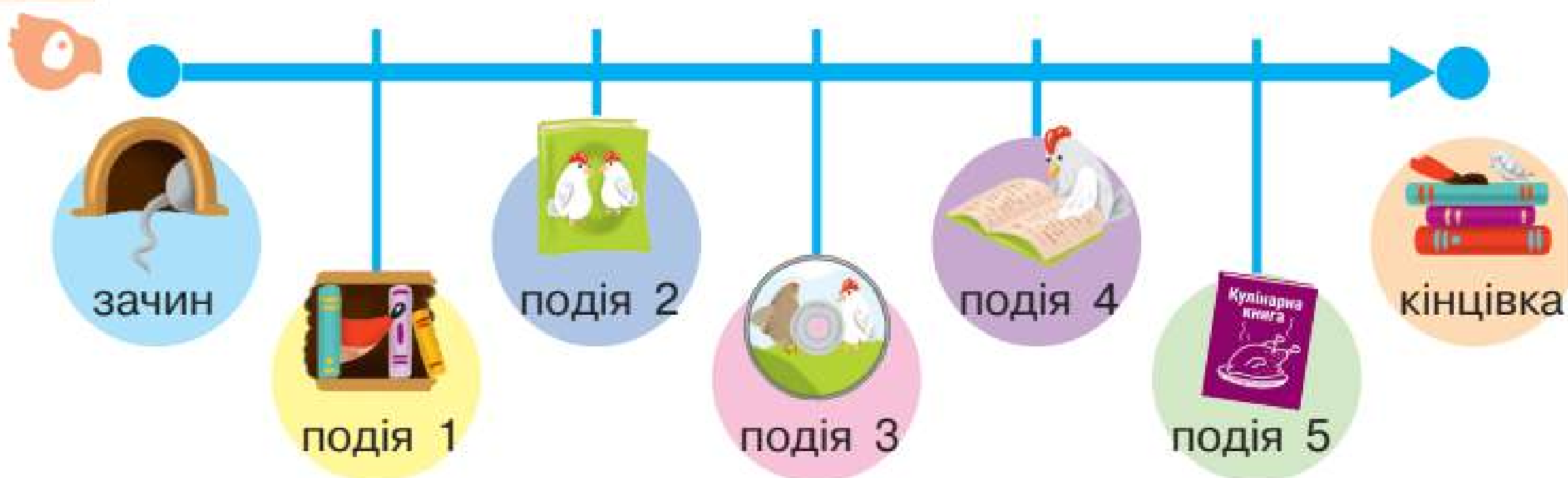
— Стійте! — закричала Мишка. — **Понад десять брати не можна! І поверніть усі книжки до бібліотеки, щойно прочитаєте!**

Але книжок, Лисиці й Курочки вже не було.

За Лоренцом Паулі й Катрін Шерер

- 2 Прочитай виділені речення. Чому їх можна назвати правилами? Запиши 2–3 речення на вибір.

- 3 Розкажи про персонажів казки. Заміни їх на інших, наприклад слона, kota і зайця. Чи зміниться казка?

- 4 Випиши слова з казки в таблицю.

Хто? Фермер,

Що? Бібліотека,

ОДНИНА І МНОЖИНА

! Є слова — назви предметів, які називають один предмет: м'яч . Є слова — назви предметів, які називають багато предметів: м'ячі .

1

У гнома Буркотунá є чарівна паличка, яка може розмножувати предмети. Розглянь малюнки. Над якими предметами Буркотун ще не чаклував? Запиши слова за зразком.
Зразок. Пташка — пташки.

один

багато

2

До слова, яке називає один предмет, допиши слово, яке називає багато предметів, за зразком. Склади два речення з однією парою слів. Виділені слова поділи для переносу.

Зразок. Пенал — пенали.

Ручка, гумка, книга, зошит, **підручник**, газета, **журнал**, **словник**, довідник, казка, вірш, чаклун, гном.

3

Редагую

1. У гнома є чарівна палички.
2. Миша їли сир.
3. На моїй куртці багато ґудзик.

ВІРШ-НЕБИЛИЦЯ. ПРАВДА — ВИГАДКА. ІМЕННИКИ

1

Прочитай. Чи потрібні вірші-небилиці? Чому?

ЩО ВОНО ЗА ДИВО?

Що воно за диво
хлопця здивувало:
ще такого зроду
в світі не бувало.
На перчині — сливи,
на тополі — вишні.
А на ґанок — з грядки
маківки дві вийшли.
Що на клені — морква,
На вогні — криниці,
на вербі — кислиці,
на даху — корова,
на печі — синиці,
а на річці — хата...
Щось у тебе, хлопче,
мова **кострубáта**.

Невправна,
незграбна,
недоладна

Микола Сингаївський

Чому?

Чому мову хлопчика назвали кострубатою?

Чому це вірш — небилиця?

Чому вірш і малюнок схожі?

2

Прочитай вірш ще раз, змінюючи слова на такі, щоб це була правда, а не вигадка.

Зразок. На перчині — перчик, на тополі — листя, ...

Випиши в таблицю по 5–6 іменників у кожний стовпчик.

Однина

Множина

3

Запиши, добираючи слова так, щоб це була правда.

1. На сосні росли яблука / шишки.
2. У річці плавали кити / щуки.
3. На полиці стояли книги / дивани.

4

Гном Веселун за допомогою чарівної палички може збільшувати або зменшувати предмети. Запиши пари слів.

■ Чи змінилась кількість предметів? Що змінилося?

■ У яких випадках ти можеш вживати ці слова? Склади речення з двома парами слів.

5

Діалог. Театралізуємо

■ Розіграй діалог між гномами. Чому гноми вихваляються? Як їм порозумітися?

У мене найкраща чарівна паличка. Вона допомагає зачаклувати багато предметів.

Ні, у мене найкраща чарівна паличка. Вона...

ЧИТАННЯ З РОЗУМІННЯМ

1

Складіть список чарівних предметів із казок у групах. Розкажіть, яку чарівну силу вони мають.

2

Оповідання. Проблема. Персонажі. Будова тексту. Читаємо в особах

■ Чи хочеш ти мати чарівну паличку? Чому?

ЧАРІВНА ПАЛИЧКА

■ Про кого та про що йтиметься в оповіданні? Чому?

Тато сидів за комп'ютером. Мама пішла в супермаркет. А Христинці самій так **нудно, хоч плач**.

— Тату, — просить Христинка, — пограйся зі мною.

— Ніколи мені, — **буркає**, не підводячи від комп'ютера голови, тато. — Бачиш, я зайнятий.

— Ну хоч трішки, хоч крапельночку, — не відстає Христинка. — Ти ж обіцяв почитати мені про Котигорошка.

— Потім. Зачекай ще трохи.

— Я вже он скільки чекаю.

— А ти **байдики не бий**. Прибери свої іграшки. Вазон полий, он земля в ньому геть пересохла. Та й причесатись тобі не завадило б. Ходиш розтріпулею, як Пеппі Довгапанчоха.

Христинка ображено надула губи. Сіла на диван і демонстративно відвернулася до стіни.

■ Що відбулося? Чому дівчинка не отримала того, чого хотіла? Що буде далі?

— О, яка пані Ображальська! — дещо винувато сказав тато. — Вибач, я не хотів тебе образити.

Він дістав із шухляди столу товстий олівець із написом «Сувенір», простяг Христинці й, весело підморгнувши, сказав:

— Ось тобі чарівна паличка. Дарую назовсім. Можеш гратися нею скільки тобі **заманеться**.

— А вона й справді чарівна? — недовірливо спитала Христинка.

— Авжеж. Досить тричі доторкнутися нею до будь-кого з нас — і всі твої бажання здійсняться.

Що тато подарував Христинці? Яке бажання загадає дівчинка? Що буде далі?

Христинка обережно взяла паличку, підійшла до тата і сказала:

— Паличко, паличко, хай тато почитає мені!

Тато відхилився від комп'ютера, уважно глянув на Христинку, усміхнувся якійсь своїй потаємній думці й покірно розвів руками:

— О, як магічно подіяла на мене паличка! Мушу підкоритися її чарівній силі. Неси вже свою книжку.

Спочатку тато прочитав від початку до кінця всю казку про Котигорошка. Потім за повелінням чарівної палички возив Христинку на плечах по хаті. Ще й голосно іржав та вибрикував, як баский кінь. Після цього, знов-таки завдяки чарівній паличці, вони грали в піжмурки. А коли, награвшись, трохи перепочили, то вже тато взяв до рук чарівну паличку, тричі доторкнувся до Христинки й сказав:

■ Які бажання здійснювала чарівна паличка? Що загадає тато? Що буде далі?

— Хочу, щоб моя слухняна доня прибирала за собою іграшки!

Христинка думала, що після цих слів на неї теж якось незвичайно подіє чарівна сила. Але нічого такого не трапилося. Проте виходити з веселої гри їй не хотілося, тож вона старанно склала в шафу всі свої іграшки. Потім полила вазон. Поставила на місце ослінчик. І до приходу мами навіть встигла причесатися.

За Анатолієм Григоруком

■ Чи насправді олівець був чарівною паличкою? Чому виконувалися бажання Христинки і тата?

Запиши слова в множині в таблицю.

Однина	Множина
Казка, паличка, комп'ютер, м'яч, стіл, стілець, шухляда.	Казки,

3

Пишу для себе. Завдання на вибір

1. Склади список із 5 дій, які можна зробити, коли тобі нудно.

2. Якби в мене була чарівна паличка, я б...

1

Порівняй вірш і малюнок. Чим вони схожі й чим відрізняються?

УЇКЕНД¹

Тиша. Сон. Будильник. Ранок.
Мама. Тато. Джек. Сніданок.
Сумка. Термос. Ковбаса.
Ліфт. Автобус. Шлях. Краса!
Стежка. Ліс. Дуби. Ялиці.
Вуж. Гриби. Пташки. Суніці.
Білка. Небо. Синь. Роса.
Тиша. Термос. Ковбаса.
Комарі. Вогонь. Димок.
Шлях. Автобус. Ліфт. Замок.
Ванна. Мило. Ліжко. Сон.
Джек зітхає, наче слон.
Згадує оту красу —
Запахущу ковбасу.

Григорій Фалькович

¹ Уїкенд — час відпочинку від суботи до понеділка.

Розкажи, про що вірш. Чому ти так думаєш?

Запиши цю історію своїми словами за схемою.

Зачин

Із чого
почався
уїкенд?

Головна
частина

Де побували
діти з батька-
ми? Що вони
робили?

Кінцівка

Коли та як всі
повернулися до-
дому? Чим завер-
шилась історія?

2

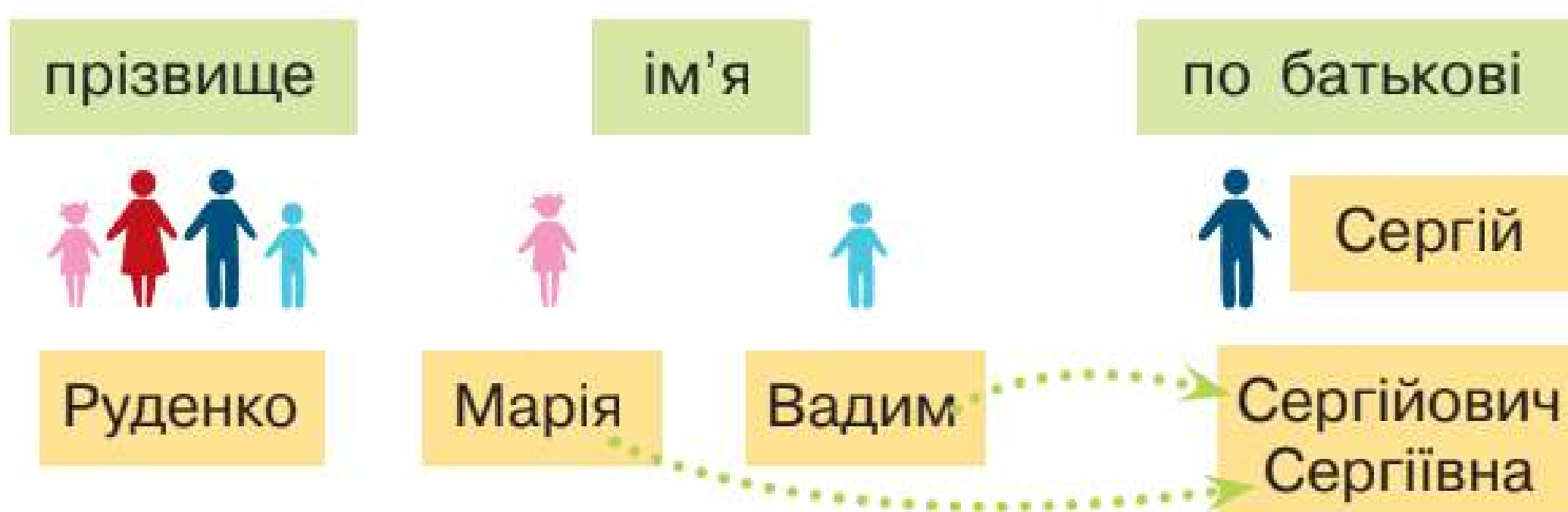
Запиши в таблицю кілька слів — назв предметів з вірша в однині та множині за зразком.

Хто?	Що?
вуж — вужі	сон — сні

ВЕЛИКА БУКВА В ПРИЗВИЩАХ, ІМЕНАХ, ПО БАТЬКОВІ

Прізвища, імена та по батькові людей пишуться з великої букви.

1

Напиши прізвище, ім'я, по батькові своїх рідних.

Заповни таблицю за зразком.

Григоренко Святослав Андрійович, Телюк Наталія Григорівна, Шевченко Тарас Григорович.

Прізвище	Ім'я	По батькові
Бондар	Лариса	Вікторівна

Запиши повні імена своїх учителів.

2

Напиши «ласкаві» імена своїх друзів.

Зразок. Марія — Марічка, Тарас —

3

Склади за абеткою список учнів, які їдуть на екскурсію. Бери до уваги першу букву прізвища.

Антонюк Ольга, Чумак Вадим, Винник Мирослава.

4

Редагую

Я — дарина Тесленко Андріївна. Я — Іваненко Борисович Микола. Хлопчик Василько, Дівчинка оля.

5

Розкажи про різницю у вживанні імен у дитячому й дорослому віці. Чому це прийнято? Напиши, як до тебе звертаються зараз і як звертатимуться в майбутньому.

6

Текст. Тема тексту. Заголовок. Головний герой

Маляку взагалі-то по-справжньому не так звати. У дитинстві дорослі часто питали Маляку, як її звати. Відповідала вона по-правильному: «Марійка», але виходило «Маляка».

Тепер Марійкою Маляка тільки зошити підписує, а представляється всім Малякою. Тож знайомтеся — Маляка.

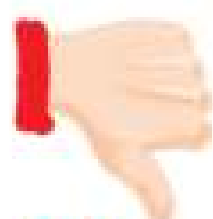
Так ось. Маляка просто **ма́рила** всім, що хоч якось стосувалося принцес. Навіть драконами. Тільки от принцесою вона мріяла стати, а драконом не дуже. Навіть дуже не хотіла. Але дуже хотіла **бодай** разок на драконі покататися.

На Різдво Маляці подарували глиняну скарбничку-кота. Відтоді вона почала кидати туди копійки — збирати на подорож до драконячого острова.

За Сашком Дерманським

Дискусія

Ні

Чи добре, коли людей називають прізвиськами?

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Так

7

Завдання на вибір

1. Спиши три речення з тексту на вибір.

2. Намалюй і опиши драконячий острів, про який мріє дівчинка.

8

Випиши з тексту давні імена. Поясни їх значення.

ДАВНІ ІМЕНА

Імена виникли в часи, коли люди навчились говорити. Люди вірили, що правильне ім'я допоможе дитині в житті. Серед давніх імен є ті, що вказують на особливості зовнішності (Біля́н, Здорове́га, Синьо́бка); особливості характеру (Буді́ло, Веселу́н, Жадко́, Заба́ва, Несмія́на); час, місце чи погоду при народженні дитини (Годові́к — на Новий рік, Громові́к — під час грози, Гуляйві́тер — у вітряну погоду, Квіта́н — у квітні, Сніжа́на — під час снігопаду); порядок народжених у сім'ї або кількість дітей (Перва́к, Одине́ць, Третьа́к).

За Галиною Лозко

9

Розкажи, як виникли деякі прізвища людей. Дізнайся про походження власного імені та прізвища.

Іван Ґонтáр
майструє
дахи.

Назар Гонча́р
ліпить горня́тко.

Сашко Бо́ндар
майструє
діжку.

Любомир Кова́ль
кує підкову.

10

Спиши.

У давнину людям давали прізвиська. Потім прізвиська стали прізвищами. Нетудихата, Небиймуха, Убийвовк, Немийнога — прізвиська і прізвища.

11

Що ти знаєш про видатних людей України? Прочитай і спиши.

Україна — країна розумних і талановитих, сильних і мужніх, добрих і люблячих людей. Україну оспівували українські письменники Тарас Шевченко та Іван Франко, письменниці Леся Українка та Ліна Костенко. Красу України змальовували українські художники Іван Марчук та Анатолій Криволап, художниці Катерина Білокур та Марія Приймаченко.

Українські люди пишаються подвигами українських воїнів. Валерій Залужний, Денис Прокопенко, Олег Барна, Андрій Ханін, Роман Ратушний та багато інших героїв боронили й боронять незалежність України.

Назви імена та прізвища видатних людей України.

КАТЕРИНА БІЛОКУР

Катерина Білокур — **видатна** українська художниця. Вона народилася в селі й з дитинства любила природу. Найбільше Катерина любила малювати квіти, рідну домівку чи звичайні предмети. У **буденних** речах вона бачила красу. Її найвідоміша картина «Богданівські яблука». Ця картина найулюбленіша в дітей.

Катерина Білокур,
«Богданівські яблука»

- Спиши два перші речення. Запиши до них запитання.
- Створи список трьох картин художниці за абеткою.

Уяви, що ти письменник / письменниця. Напиши кілька речень про казку, яку мрієш написати. Хто її герой? Що з ним трапилося? Який чарівний предмет він знайшов?

ВЕЛИКА БУКВА У КЛИЧКАХ ТВАРИН

Клички тварин пишуться з великої букви.

Поясни, як господарі добирали клички тваринам.

пес Пірат

кіт Вусик

кіт Нявчик

коза Жуйка

корова Лиска

кінь Сокіл

- Запиши інші клички, користуючись словами з довідки.
Як пишуться назви тварин, а як — їхні клички?

Зразок. Пес Рекс, кіт Пушок.

Довідка. Пушок, Сніжок, Димок, Чорниш, Нявчик,
Полкан, Рекс, Мілка, Хрюня, П'ятачок, Веселка,
Стрілка, Риф, Інжир, Хвостик, Руда.

- Запиши назви й клички тварин за зразком.

Зразок. Лис Мудряк, лисичка Рудя,

Назви тварин	Клички тварин
Лис, лисичка, лисеня.	Мудряк, Рудя, Хвостик.
Кіт, кицька, кошеня.	Патрік, Лиска, Нявчик.
Півник, курка, курча.	Голосисте Горлечко, Кока, Жовток.

2

У дітей живуть домашні улюбленці. Прочитай їх опис. Визнач, де чий улюбленець. Запиши назву тварини та її кличку. Спиши один з описів на вибір.

Оленка

У Вишеньки міцний панцир
із великими плямами та маленька
голова із чорними очима.

Вадим

У Чіпа великий
загнутий дзьоб
і пістряве пір'я.

Кешка руденький
і пухнастий.
У нього гострі
зубки й чорний,
як ґудзик, носик.

Єва

3

Чи добре, коли вдома багато тварин? Спиши два речення на вибір. Підкресли клички тварин.

У квартирі Лесика справжній зоопарк. В акваріумі плаває рибка Рюшка. У тераріумі спить черепаха Рима. У клітці кричить папуга Гоша. У кошику спить кицька Зоська. А Лесик грається з песиком Пандусом.

4

Редагую

На ґанок сиділо маленьке кошеня Полкан.

5

Дискусія. Визнач свою думку за шкалою.

Ні

Чи потрібно міняти
клички тваринам щороку?

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Так

РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ. ТВІР ЗА СЕРІЄЮ МАЛЮНКІВ

1

Розглянь малюнки. Дай відповіді на запитання.

■ Про кого подумав котик, коли побачив щось, схоже на хвостик?

■ Чому котик вирішив дістати когось з нірки?

■ Кого дістав з нірки котик? Що буде далі?

2

Розташуй речення так, щоб вийшла історія.

1. З нірки виповз вуж Омелько і подивився на Нявчика.
2. Котик подумав, що це мишеня.
3. Котик Нявчик побачив хвіст у нірці.
4. Він схопив хвостик і потягнув його.

3

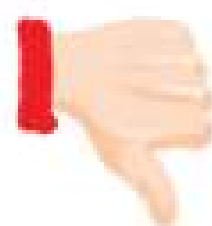
Продовж історію. Що трапиться далі?

ЧИТАННЯ З РОЗУМІННЯМ

1

Дискусія. Визнач свою думку за шкалою.

Ні

Тварини, що живуть
у людини, мають змінювати
свої звички.

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Так

2

Оповідання. Проблема. Персонажі. Будова тексту.
Інсценізуємо

■ Чи жили у твоєму домі тварини? Якби це сталося,
яку б тваринку ти вибрав / вибрала?

ПРО ХОМ'ЯЧКА БОРИСА
(скорочено)

зачин

У Віті, крім папури Гоші та кицьок Жозефіни й Стрілки, жили ще кілька кумедних звірят. Їжачок Колючка прийшов із квітника. **А м'якенького хом'ячка Бориса подарувала сестричка. Він був рудий і кудлатий, схожий на маленьку мишку з коротким хвостиком.**

■ Хто жив у Віті? Яким був хом'ячок? Що буде далі?

головна
частина

Якось до Віті завітали його шкільні товариші. Вони побавилися з кицями, послушали мудрі розповіді Гоші й помітили клітку з Борисом.

— А ти нам і не розповідав, що в тебе миша є...

— А це й не миша зовсім, а хом'ячок Борис, — заперечив Вітя.

— Ліпше ми з ним побавимось, — хлопці почали трясти «будиночок» звірятка. Але воно навіть вушком не повелó.

Тоді хлопчакі заплескали в долоні та влаштували довкола танці з вигуками, тупотінням.

— Борисе, не спи! — кричали вони.

■ Хто прийшов до Віті в гості? Що вони робили? Що буде далі?

І тут раптом із папугою Гошею щось вчинилося: він вибрався зі своєї клітки й почав виробляти карколомні «фігури» над головами бешкетників. Аж поки ті не звернули на нього увагу.

— Ану зупиніться! — заверещав папуга. — Не бачите, спить Борис!

Хлопці від подиву порозкривали роти.

— А чому? — запитав хтось.

— А тому, що в кімнаті прохолодно, от він і впав у тимчасову сплячку.

— Як же його розбудити? — не вгадали школярики.

■ Що сталося? Чому папуга Гоша почав розмовляти з друзями Віті? Що буде далі?

— Дуже просто: поставте клітку в тепле місце, і він незабаром прокинеться. І не кричіть на Бориса! Від вашого крику

в хом'ячка може статися **серцевий** напад... А ще я вам розповім, як правильно доглядати за цією «безхвостою мишею». Варто пам'ятати, що хом'ячку шкідливо давати цукерки, шоколад, вони можуть застрягнути в його щічках. Годуйте його зернятами, як Вітя. Не треба класти в клітку вату... Він може її з'їсти, і це закінчиться для нього досить сумно.

■ **Про що дізнався Вітя та його друзі? Що буде далі?**

■ **кінцівка**

...Коли товариші Віті пішли, Борис виліз зі свого при-
тулку і помахав привітно лапкою Гоші:

— Дякую тобі, ти справжній друг.

За Віктором Васильчуком

■ Що ти відчуваєш: радість, сум, захоплення, цікавість, злість чи щось інше?

Чому?

Чому хом'ячок Борис «спав»?

Чому папуга Гоша давав поради?

Чому хом'ячок Борис подякував папузі Гоші?

3

Склади в парі список тварин, які жили у Віті.

Зразок. Хом'ячок Борис,

4

Редагую

Собака рекс, кіт какао, песик тоффі, Хомячок флаффі, папуга ураган.

5

Завдання на вибір

1. Спиши виділені речення. Поділи 3 слова — назви ознак для переносу.

2. Напиши 3 причини, чому важливо знати про особливості життя домашніх улюбленців

РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ. АНКЕТА

! **Анкéта** — бланк установленної форми для запису в ньому певних даних.

Створи анкету для опитування твоїх друзів за зразком.

Анкета «Мій домашній улюбленець»

Запитання	Відповідь
1. Яка тварина живе в тебе або у твоїх рідних?	Собака
2. Яка в неї кличка?	Чапка
3. Що вона любить їсти?	М'ясо і сир
4. Де спить?	На килимку в моїй кімнаті

ВЕЛИКА БУКВА В НАЗВАХ КРАЇН, МІСТ, СІЛ, РІЧОК

Я пишу слово **Україна** з великої букви.

1

Спиши речення. Перевір запис кожного речення.

Я живу в Україні. В Україні живуть розумні та працюючі люди. Я люблю Україну!

2

Спиши текст, уставляючи потрібні слова.

Україна — моя Я шаную свою Я пишаюся своєю Людина не може жити без рідної
Недарма говорять: «На ... й узимку тепло!».

Довідка. Батьківщина, Батьківщину, Батьківщиною, Батьківщини, Батьківщині.

! Назви країн, міст, сіл, річок пишуться з великої букви.

3

Спиши. Підкресли слова — назви країни, міста, вулиці, річки.

Україна — моя Батьківщина. Столиця України — місто Київ. Київ розташований на берегах річки Дніпро. Центральна вулиця Києва — Хрещатик.

Україна
Київ
Дніпро
Хрещатик

4

Випиши з вірша назви міст України.

Вийшов зайчик на **перон**
І шукає свій вагон.
Київ, Суми, Конотоп,
Харків, Львів і Шаргород,
Луцьк, Тернопіль і Лубні,
Рівне, Сари, Чигирин,
Миколаїв і Полтава,
Вінниця, Херсон... омана¹...
Де мій потяг у Зайцівку?
І побіг ловить автівку.

¹Омана — марні надії, сподівання.

Чому зайчик не знайшов свій вагон?

5

Спиши речення з назвами міст і сіл.

МОЄ МІСТО ЧИ СЕЛО

У кожної людини є місто або село, де вона народилася і жила.

Тарас Шевченко народився в селі **Моринці**. Леся Українка виросла в селі **Колодяжне**. Катерина Білокур все життя провела в селі **Богданівка**. Сергій Жадан народився у місті **Старобільськ**.

А у якому місті чи селі живеш ти? Напиши.

ВЕЛИКА БУКВА В НАЗВАХ ВУЛИЦЬ

Назви вулиць пишуться з великої букви.

1

Добери назви вулиць за їх описом. Допиши свій приклад.

Зразок. Вулиця з каштанами —
Каштанова вулиця.

Вулиця, на якій є школа, —

Вулиця, біля якої парк, —

Вулиця з квітами —

2

Напиши свою адресу за планом.

Твоя адреса — це особисті
дані. Не повідомляй її незна-
йомим людям без дозволу
батьків!

А моя мисочка
з кормом має
свою адресу?

Як називається країна,
у якій ти живеш?

Україна

Як називається область,
у якій ти живеш?

Харківська область

Як називається населений
пункт, у якому ти живеш?

місто Харків

Як називається вулиця,
на якій ти живеш?

вулиця Сумська,
будинок 21, квартира 6

Уяви, що ти живеш у казковому місті. Придумай назву своєї вулиці. Опиши її.

3

Прочитай. Визнач назви вулиць.

У містах і селах є багато вулиць. Кожна має свою назву. Є вулиці, названі на честь видатних людей України. Це вулиці поета Тараса Шевченка, художниці Марії Примаченко, композитора Миколи Лисенка, лікаря Миколи Амосова, інженера Бориса Патона.

Є вулиці, названі на честь героїв та героїнь, що віддали своє життя за незалежність України. Це вулиця Героїв Майдану, вулиця Героїв Небесної Сотні, вулиця Героїв полку «Азов».

Це вулиця Олександра Чабана та вулиця Дмитра Коцюбайла у Харкові, вулиця Максима Кривцова та вулиця Олега Мудрака у Києві, вулиця Дмитра Корняка в Полтаві.

А які вулиці у твоєму місті / селі носять імена захисників і захисниць України?

Завдання на вибір

1. Випиши назви вулиць із тексту.

Зразок. Вулиця Лесі Українки, вулиця Марії Примаченко, ...

2. Склади список із 6 назв вулиць свого міста / села.

РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ. РЕКЛАМНА ЛИСТІВКА

1

Досліджую медіа. Рекламна листівка. Маршрут екскурсії

Розглянь фрагмент рекламної листівки «Екскурсії Києвом».

Знайди на карті маршрут екскурсії. Запиши назви вулиць чи доріг, якими він проходить.

Зразок. Вулиця Верхній Вал, вулиця Кожум'яцька.

! **Узвіз** — вулиця, яка розташована на спуску зі схилу.
Алея — дорога, обсаджена з обох боків деревами, кущами.

Поясни різницю між узвозом та алеєю.

2

Прочитай опис маршруту. Порівняй карту й опис.

Опис маршруту екскурсії

1 Вулиця Верхній Вал

У давнину на цьому місці були будинки ремісників. Гончарі виготовляли вироби з глини, кожум'яки — зі шкіри, кушніри — із хутра.

2 Вулиця Кожум'яцька

На цій вулиці жили кожум'яки. За легендою, один із них — Кирило Кожум'яка — поборов змія і визволив князівну.

3 Пейзажна алея

У давнину тут були вали оборони Верхнього міста, тепер — дитячий сквер.

4 Володимирський узвіз

Тут розташований пам'ятник князю Володимирі Великому.

Подумай, про що ще потрібно написати в рекламній листівці. Чому?

3

Склади рекламну листівку з маршрутом екскурсії твоїм рідним містом чи селом.

САМООЦІНЮВАННЯ З ТЕМИ

3 Запиши три слова, які ти вивчив/вивчила з теми.

2 Запиши два вміння, яких ти набув/набула.

1 Запиши одне запитання, на яке ти хочеш знайти відповідь на наступних уроках.

ПРОЄКТ. СТВОРЮЮ СПИСОК ВИЗНАЧНИХ ВУЛИЦЬ СВОГО МІСТА / СЕЛА

1

Прочитай про головну вулицю столиці України — Києва.

ХРЕЩАТИК

Назва вулиці Хрещатик походить від назви місцевості, перехрещеної ярами у формі хреста. Яр — це глибока довга западина. Цю місцевість називали Хрещатий яр. А потім яр забудували і з'явився Хрещатик.

Тепер Хрещатик — це найвідоміша вулиця в Україні.

Що ти дізнався / дізналася про головну вулицю Києва?

2

Дізнайся про головну вулицю твого міста / села. Як вона називається? Чому її так називали?

3

Створи список із 10 вулиць твого міста / села за абеткою. Напиши про одну з них 3–4 речення.

!

Крім вулиць у містах і селах є проспекти, набережні, бульвари, провулки, узвози. Їх назви пишуться з великої букви.

4

Порівняй види вулиць. Дізнайся, чи є вони у твоєму місті / селі. Запиши 2–3 назви.

проспект
вулиця
узвіз

бульвар
провулок
набережна

5

Намалюй вулицю, яку ти хочеш створити. Розкажи про неї.

ПОНЯТТЯ ПРО СЛОВА — НАЗВИ ОЗНАК

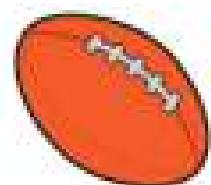
1

Слово м'яч — іменник. Яким буває м'яч?

кольоровий м'яч

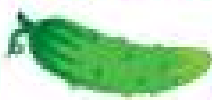

овальний м'яч

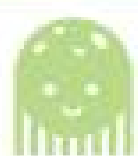

футбольний м'яч

Слова *кольоровий*, *овальний*, *футбольний* описують різні м'ячі. Ці слова — прикметники.

! Слова — назви ознак предметів відповідають на питання *який?* зелений , *яка?* зелена , *яке?* зелене , *які?* зелені . Це прикметники.

2

Визнач прикметники в реченнях.

1. Оля спекла яблучний пиріг. Олег спік вишневий пиріг.
2. Сьогодні сонячний день? Завтра дощовий день?
3. Візьми великий м'яч! Візьми маленький м'яч!

Прочитай речення без прикметників. Що змінилося?

3

Факти і думки.

Достеменно невідомо, хто і коли вперше почав грати у м'яч. Але всі знають, що м'яч дуже **давній** предмет. У давнину м'ячі робили з **різних** матеріалів. М'ячі були **шкіряні**, **дерев'яні**, **резинові**. Їх робили зі **старого** ганчір'я, **пальмових** стебел — ротангу, **сухого** очерету тощо. Були м'ячі зі **свинячого** міхура, обтягненого шкірою, чи **шкіряні**, з пір'ям всередині.

Одна з **давніх** ігор — перекидання м'яча. Ось її правила:

ПРАВИЛА ГРИ

1. Грає 2 команди.
2. У кожній команді від 2 до 6 гравців.
3. М'яч потрібно перекидати на сторону супротивників через лінію.
4. Мета гри — утримати м'яч, не дати йому впасти на землю.
5. Торкатися м'яча можна тільки ногами, колінами, ліктями, груддю.

Порівняй правила, за якими ти граєш у м'яч, з правилами давньої гри «Перекидання м'яча».

4

Випиши з тексту в завданні 3 виділені слова. Це прикметники.

5

Спиши. Устав потрібні прикметники.

У теніс грають ... м'ячиком, а в баскетбол — ... м'ячем.
У футбол грають ... м'ячем, а у регбі —

Довідка. Великим — маленьким, круглим — овальним.

СЛОВА — НАЗВИ ОЗНАК

1

Спиши, уставляючи слова — назви ознак із завдання 1.

1. Бабуся спекла ... пиріг.
2. Дідусь зварив ... борщ.
3. Оленка п'є ... кисіль.
4. Кирило з'їв ... пиріжок.
5. Дмитро любить ... морозиво, а Євген обожає ... морозиво.

2

Склади речення зі словами з протилежним значенням.

Зразок. Компот рідкий, а кисіль густий.

1. Морозиво ..., а чай
2. Сіль солонна, а цукор
3. Сік жовтий, а вода
4. Тістечко маленьке, а пиріг

3

Добери і запиши за зразком слова — назви ознак до кожного малюнка.

Зразок. Пиріг (який?) солодкий, яблучний, смачний.

солодкий солоний кислий гіркий		яблучний грушевий слив'ячий вишневий абрикосовий
холодний гарячий		густий рідкий
смачний запашний		український корисний

4

Запиши слова — назви ознак.

Зразок. Пиріг із вишнями — вишневий пиріг.

1. Сік з абрикосів — ... сік.
2. Компот із груш — ... компот.
3. Кисіль зі слив — ... кисіль.
4. Морозиво з полуниці — ... морозиво.

5

Тема і головна думка тексту. Опис явища

■ Чи бувають в житті дивні дощі:
золотий, риб'ячий, цукерковий?

ДИВНИЙ ДОЩ

Одного разу пішов цукерковий дощ. З неба летіли різнобарвні цукерки: і зелені, і рожеві, і фіолетові, і блакитні. Спочатку люди думали, що то град. Аж ось із цікавості один хлопчина поклав у рот зелену градіну, і виявилось, що то м'ятний льодяник. Інший покуштував рожеву, і виявилось, що то полунична карамелька.

— Цукерки! Цукерки!

Кинулись усі на вулицю і почали кишені наповнювати! Та дощ **лив як з відра**, де вже було зібрати всі цукерки. Вулиці вкрилися килимом запашних солодошів, що рипіли під ногами. Школярі, повертаючись зі школи, ще встигли набрати повні торби. А бабусі поклали цукерки в кошики.

От який щасливий день!

Вони там і досі чекають, що знову почнеться цукеркова злива. Але така хмара більше не пропливала.

За Джанні Родарі

■ Яким був дощ? Які цукерки збирали люди?

6

Запиши сполучення слів за зразком.

Зразок. Дощ (який?) цукерковий, карамелька (яка?) полунична, солодоші (які?) запашні.

7

Пишу для себе.

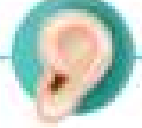

Вибери предмет . Уяви, що пішов такий дощ. Що ти будеш робити під ним?

8

Розгляньте таблицю у групах. Поясніть, як дібрали слова — назви ознак до слова апельсин.

					
	Бачу	Чую	Смакую	Нюхаю	Торкаюся
	колір, форма	звук	смак	запах	дотик
	оранжевий, круглий	—	солод- кий	приєм- ний	шорсткий

Виберіть один з овочів чи фруктів: огірок, лимон, яблуко. Доберіть слова, які його описують.

Довідка. Зелений, овальний, тихий, гучний, солодкий, солоний, приємний, неприємний, гладкий, шорсткий.

9

Учителька попросила учнів відгадати фрукт за ознаками: **смачний** та **корисний**.

апельсин

лимон

абрикос

Чому діти назвали різні фрукти? Запиши слова — назви ознак до кожного фрукта.

10

Запиши овочі, з яких варять український борщ, дописуючи слова — назви ознак.

Зразок. Хрустка капуста.

11

Створи меню для обіду та вечері. Запиши страви за послідовністю їх подачі та за абеткою.

ЧИТАННЯ З РОЗУМІННЯМ

1

Склади у парах список із 6 назв овочів за зразком.

Зразок. Зелений огірок,

Чи бачив / бачила ти, як ростуть помідори? Скільки помідорів може бути на кущі? Як вони розташовані?

ПОМІДОРЧИК

зачин

На городі біля дому ріс кущ помідорів. Дідусь поливав помідор, обрізав сухі листочки, збирав гусінь. Він ретельно слідкував, щоб бур'яни не затуляли сонце, і помідори дозрівали. Ставив захист від вітру, щоб він не зривав плоди. **Ці помідори були най-біль-шими, най-круг-лі-ши-ми, най-чер-во-ні-ши-ми, най-со-ко-ви-ті-ши-ми й най-со-лод-ши-ми з усіх, які дідусь і його родина куштували.**

Що росло на городі? Як дідусь піклувався про помідори? Якими були помідори? Що буде далі?

головна частина

Унизу, на тоненькому стеблі ріс маленький, не такий круглий, і не такий червоний помідорчик. Він дивився вгору, на великі помідори, і захоплювався ними. Помідорчик хотів бути одним із них. Таким саме червоним і смачним. Щоб дідусь так само піклувався і про нього. Він намагався вибратися на сонце, щоб почервоніти. Але сонячне проміння не торкалося нижніх гілочок. Він хотів напитися свіжої води, але великим помідорам це було зробити легше.

Великі помідори не помічали помідорчик. Але, коли дідусь зривав їх, вони гордовито поглядали на нього. І помідорчик ставав сумним.

■ Чи всі помідори були великі й червоні? Чому маленький помідорчик відрізнявся від інших? Що буде далі?

Літо добігало кінця. Холодало. Дні ставали коротшими. Дідусь зібрав усі помідори, а помідорчик залишився на гілці. Дідусь його не помітив. Одного дня помідорчик впав додолу і викотився на сонце. Він мріяв, що дідусь прийде на город, побачить його і знайде його. Але ніхто не йшов.

Коли помідорчику стало зовсім сумно, прибіг собака. Загарчав на помідорчик, відгриз шматочок, а потім зарив його в ямку.

■ Чому помідорчик залишився сам? Що з ним сталося? Що буде далі?

кінцівка

Минула сувора зима. Настала сонячна весна. Дідусь вийшов на город й побачив зелену рослинку. Він посміхнувся, згадуючи свій улюблений помідорний кущ. І зрадів, що навесні його помідор прокинувся. Це був той самий не такий червоний, не такий круглий, не такий великий помідорчик. Це були його зелені листочки. Дідусь лагідно дивився на нього. Це був той ніжний погляд, про який мріяв помідорчик минулого літа. Але тепер це було більше, ніж він мріяв. Набагато більше.

■ Що ти відчуваєш: радість, сум, захоплення, цікавість, злість, огиду, страх чи щось інше?

Чому?

Чому помідорчик хотів бути таким, як великі помідори?

Чому йому це не вдавалося?

Чому здійснилася мрія помідорчика?

2

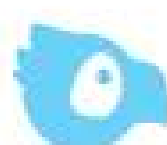
Спиши виділені речення. Підкресли слова — назви ознак.

3

Випиши з кінцівки тексту сполучення слів зі словами — назвами ознак за зразком.

Зразок. Ніжний погляд, минулого літа,

РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ. РЕКЛАМА

! Реклама — повідомлення, яке спонукає людей до дій. Наприклад, покупців купити товар.

1 Розгляньте рекламну листівку в парах. Дайте відповіді на запитання.

Хто створив рекламу?

Що привертає увагу?

Для чого створено рекламу?

Як вона може вплинути на моє життя?

2

Створи рекламу улюбленого соку, йогурту тощо.

Вибери продукт для реклами

Яблучний сік чи полуничний йогурт

Подумай, для кого ти створюватимеш рекламу, що для них важливо

Для друзів, однолітків, дорослих, школярів, усіх людей тощо

Подумай, у чому ти переконуватимеш своїх друзів

У корисності соку / йогурту, у його необхідності для здорового харчування

Визнач, яку інформацію потрібно вказати

100 % натуральний сік

Придумай, як привернути увагу

Яскравий малюнок, слоган, назва різними шрифтами

Розмісти рекламу у класі. Обговори її з друзями

Що привернуло їхню увагу? Чому? Чи вони це куплять?

ОДНИНА І МНОЖИНА

1

Добери до слів — назв предметів слова — назви ознак.

Який? Яка? Яке?

Ігор

щеня

Яна

веселий
здоровий
розумний
добрий

Які?

діти

Слова — на́зви ознак уживаються в однині й у множині.

2

Допиши слова — на́зви предметів.

1. Дерев'яний, письмовий, коричневий
2. Синя, висока, вузька
3. Паперове, різнобарвне, веселе
4. Пластикові, довгі, тонкі

■ Спиши 3 слова — назви ознак в однині й 3 слова у множині.

■ Якої шкоди природі завдають пластикові вироби, наприклад трубочки?

3

Правда ⊕ чи неправда ⊖?

Я намалював квадратний будинок із трикутним дахом і прямокутними дверима.

Я намалював дерев'яний будинок із солом'яним дахом і залізними дверима.

Я намалював червоний будинок із синім дахом і зеленими дверима.

Я намалював сільський будинок із важким дахом і зручними дверима.

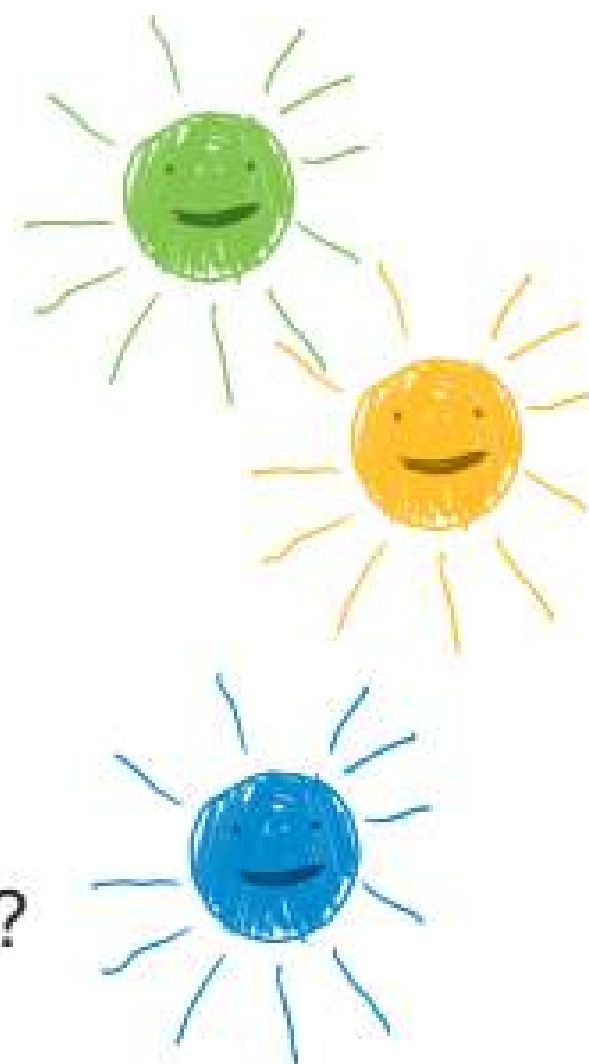
4

Уяви, що малюнків було багато. Добери до слів — назв предметів слова — назви ознак.

Зразок. Будинок (який?) червоний — будинки (які?) червоні.

1. Дах (який?) ... — дахи (які?)
2. Двері (які?)
3. Вікно (яке?) ... — вікна (які?)
4. Стіна (яка?) ... — стіни (які?)
5. Аркуш (який?) ... — аркуші (які?)

5

Вірш. Проблема. Персонажі. Рима

КРІТ І СОНЦЕ

З нірки виліз старий кріт і розплющив очі:
— Сонце кольору якого? Подивитись хочу.
Синє, чорне чи зелене, мов травиця в лісі?
Чи блакитне і прозоре, як вода у річці?
І сказали ми кроту: «Що за дивина!

Сонце — стиглий помаранч , не якась трава.
Червоне, жовте, золоте, оранжеве, блискуче...
Тепле, ніжне, променисте, інколи пекуче...
— Не люблю я апельсинів, — тихо мовив кріт
І спустився в підземелля рити новий хід.

■ Чому кріт не бачив сонця?

■ Чому він не схотів дивитися на сонце?

6

Знайди у вірші із завдання 6 слова — назви ознак. Запиши їх у множині. Чи може бути багато сонць?

ЧИТАННЯ З РОЗУМІННЯМ

1

Складіть у парі список із 6 слів — ознак предметів і слів — назв предметів, які описують вашу зовнішність. Наприклад, веснянкувате обличчя, руде волосся.

2

Казка. Проблема. Персонажі. Описи в тексті

■ Чи буває на твоєму обличчі ластовиння — невеличкі плямки на шкірі, наприклад на обличчі? Як ти почуваєшся в цей час?

В КРАЇНІ СОНЯЧНИХ ЗАЙЧИКІВ (Уривок)

Я мушу спитати тебе одну річ (щоб ніхто не чув):
— Як ти ставишся до рудих? Так, так, до рудих і веснянкуватих?.. Це для нас дуже важливо...

Ні, ні, я нічого не думаю, але, знаєш, трапляються іноді такі, що ото бігають за **рудим хлопчиком** або дівчинкою і дражняться противними голосами: «Рудий!», «Рудько!», «Пожежна команда!...».

■ Чому автор хоче дізнатися про твоє ставлення до рудих людей? Що буде далі?

Ходімо! Ось вона перед тобою — лежить на березі моря-океану, серед дрімучих лісів, **синіх гір** та золотих долин... Бачиш, які чепурненькі біленькі хати, які квітучі садки, яке **дивовижне місто** з візерунчастими вежами!.. Чудова **казкова країна**. І незвичайна.

Жителі її — ластовини — геть усі руді й веснянкуваті. Веснянкуваті чоловіки й жінки, веснянкуваті дідусі й бабусі, **веснянкуваті діти**. (Тепер ти розумієш, чому я тебе питаю, як ти ставишся до рудих і веснянкуватих?)

Люди в Ластовинії тихі, мирні й працьовиті. Ластовини здавна любили трудитися. Вони вирощували чудові

садки, що родили всі ягоди й фрукти, які тільки є на світі. У цих садках росли навіть такі дерева, яких не було більше ніде, — **цукеркові дерева**, що двічі на рік рясно вкривалися смачними **шоколадними цукерками**.

Всеволод Нестайко

■ Чим відрізняються мешканці країни Ластовинії від тебе? Яка їхня суттєва ознака? Чим вони схожі на тебе?

■ Чи залежать риси характеру, наприклад чесність, працьовитість, від кольору волосся чи веснянок?

Текст для мене

Чи були випадки у твоєму житті, коли хтось критикував твою зовнішність? Чому цього не варто робити?

Текст для тексту

У яких текстах описуються люди певної зовнішності, наприклад маленького зросту?

Текст для світу

Знайди відомих людей з рудим волоссям. Чи завадило їм руде волосся досягти успіху?

3

Випиши з тексту виділені сполучення слів. Визнач, в однині чи множині вжито слова — назви ознак.

СУТТЄВІ ОЗНАКИ

1

Вірш. Настрій. Ключові слова

НЕ ВГАДАЄТЕ НІКОЛИ

Гляньте, діти, на папір,
відгадайте, що за звір?

В нього **грива кошлата**, як вовна...
— Що ж гадати? Це лев, безумовно!
— Ні, не лев.

В нього **роги розкішні** на диво...
— Так тоді це корова, можливо?
— Ні, не корова.

Вуса довгі, цупкі, наче дріт...
— Здогадались! Звичайно, це кіт!
— Ні, не кіт.

Ніжки ніжні, тонкі, мов лоза...
— Почекайте, а може, коза?
— Ні, не коза.

Весь **колючий**, неначе будяк...
— Ну, тоді це, звичайно, їжак!
— Ні, не їжак.

На копитах **підкови стальні**...
— То це кінь, очевидно? Чи ні?
— Ні, не кінь.

Хвіст пухнастий, аж любо дивиться.
— Ну тоді, безумовно, лисиця!
— Ні, не лисиця.

Не вгадаєте, мабуть, ніколи.
Це художники юні Микола,
Дмитрик, Вітя, Тарасик і Федір
Уп'ятьох малювали ведмедя.

Петро Ребро

■ Чому ніхто не відгадав, кого малювали хлопчики?

2

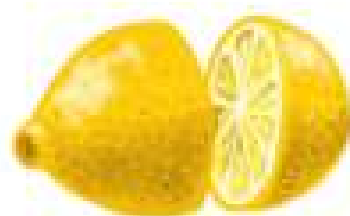
З'єднай ознаки й зображення предмета. Назви ознаку, яка є суттєвою для визначення певного предмета.

жовтий
маленький
кислий

жовте
маленьке
печуче

жовтий
маленький
пухнастий

жовтий
маленький
шерстяний

3

Запиши з вірша виділені сполучення слів. Хто з тварин має такі ознаки?

4

Упізнай тварин за описом. Яка ознака є суттєвою, щоб визначити тварину?

1. Сірий, маленький, колючий.
2. Сірий, великий, хижий, зубастий, виє.
3. Сірий, великий, африканський, із хоботом.

■ Запиши слова — ознаки предметів у множині.

Зразок. Сірі, африканські,

Деякі слова — назви ознак відповідають на питання чий? чия? чиє? чиї?

5

Завдання на вибір

1. Спиши 3–4 рядки вірша.

2. Придумай свою дивну тварину. Напиши, чиї у неї хвіст, голова, ніс тощо.

РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ. ОПИС ТВАРИНИ

1

Факти і думки

Прочитай текст. Визнач тему тексту.

Хвилястий папуга — **тропічний птах**. Це найпопулярніший папуга, якого тримають удома. Папуга — гарний птах із **природним зеленуватим пір'ям**.

У папуги **маленька голівка і шия**, які спереду жовті. На щічках — **фіолетові плямки**. Очі **темно-синього кольору**. У нього маленький **міцний вигнутий дзьоб**. Дзьобом папуга лущить насіння, кришить плоди, переносить гілочки для гнізда. Дзьоб допомагає зачепитися за стовбур чи гілку дерева. Також дзьоб допомагає захищатися від ворогів й суперників.

У папуги **невеликий тулуб**, вкритий зеленим пір'ям. Потилиця і верхня частина спинки **смугасті**. Смужки **схожі на жовті хвильки**. Тому й назва — хвилястий. У папуги **маленькі крила, схожі на віяла**. Ніжки світлого сіро-зеленого кольору з **міцними кігтями**.

Знайди у тексті опис папуги (який вигляд він має) і розповідь про нього (факти, які стосуються його життя).

Назви слова, які важливі для опису папуги.

2

Розгляньте схему в парах. Розкажіть, як створити опис.

Як описати предмет

3

Опиши хвилястого паугу за світлиною, текстом і власними спостереженнями.

Напиши 2–3 ознаки пауги в цілому.
Наприклад, розмір

Хвилястий пауга — тропічний птах, трохи більший за горобця.
Це красивий птах. Його можна впізнати за зеленим пір'ям

Опиши частини тіла пауги:

Яка в нього голова, очі, дзьоб? На що схожі?

Який тулуб, крила, ніжки? На що схожі?

УЖИВАННЯ СЛІВ — НАЗВ ОЗНАК У ПОЕТИЧНИХ ТВОРАХ. ПОРІВНЯННЯ

1

Вірш. Опис природи. Настрій. Художні засоби

Вже сонечко в море сіда;
У **тихому** морі темніє;
Прозора, глибока вода,
Немов **оксаміт**¹, зеленіє.
На хвилях **зелених** тремтять
Червоні іскри блискучі
І **ясним** вогнем миготять,
Мов блискавка з темної тучі.
А де корабель наш пробіг,
Дорога там **довга** й **широка**
Біліє, як **мармур**, як сніг,
І ледве примітно для ока.
Рожевіє пінистий край;
То іскра заблисне, то згасне...
Ось промінь **останній**!.. Прощай,
Веселе сонечко **ясне**!

Леся Українка

¹ Оксаміт — тканина з густим ворсом.

- Що ти відчуваєш після читання вірша? Яке природне явище описує поетеса? Доведи свою думку.
- Поясни виділені слова. Чому поетеса їх уживає?
- Випиши сполучення слів за зразком.

Зразок. Вода (яка?) прозора.

Хвилі (які?) ..., іскри (які?) ..., вогонь (який?)

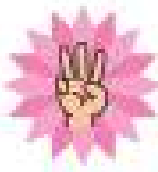
- Заміни виділені слова — назви ознак на протилежні за значенням. Що змінилося?

Зразок. Тихе море — бурхливе море.

2 Склади три речення про захід сонця.

Зразок. Вода зеленіє, мов оксамит.

САМООЦІНЮВАННЯ З ТЕМИ

- 3** Запиши три слова, які ти вивчив/вивчила з теми.
- 2** Запиши два вміння, яких ти набув/набула.
- 1** Запиши одне запитання, на яке ти хочеш знайти відповідь на наступних уроках.

СЛОВА — НАЗВИ ДІЙ

1

Назви і виконай дії.

Ти можеш назвати **дії** словами. Слова — назви дій відповідають на питання **що робити? що зробити?**

2

Спиши. Устав слова — назви дій. Обведи їх у реченні.

Оля ... ручкою. Тарас ... олівцем.
Дарина ... пензлем. Назар ... клеєм.
Євген ... ножицями. Єва ... лінійкою.

Зразок. Оля пише ручкою.

Довідка. Малює, креслить, клеїть, вирізає, вимірює, пише.

3

Чи може так бути? Запиши свій варіант дій із предметами.

Вероніка писала паличкою.
Юрко малював ниткою.

4

Запиши дії, які зазвичай робиш у цих місцях. Використай слова — назви дій із завдань 1 і 2 й допиши свої.

У школі

Удома

На вулиці

5

Прочитай уривок із щоденника Віталія, учня 2 класу. Випиши дієслова. Додай свої ідеї використання коробки.

ЩО ЗРОБИТИ З КОРОБКИ?

Ура! Мені подарували нові кросівки. Я бігаю, стрибаю на скакалці, граю у футбол і ходжу в парк із песиком. Учора я знайшов коробку, в якій продавалися кросівки. Вона велика й зручна. Як я можу її використати?

Поселити ляльку, побудувати гараж для машин, скласти олівці й ручки, змайструвати декорацію для театру, посадити квітку, влаштувати домівку для кошеняти, зробити дивний капелюх... Вирішу завтра!

■ Чому повторне використання речей зберігає природу?

■ Інтерв'ю

Про який предмет йдеться? Зачитай з тексту.

Як планується використати коробку? Зачитай з тексту.

■ Завдання на вибір

1. Випиши з тексту 7–8 слів — назв дій.

2. Продовж список повторного використання коробки.

ЧИТАННЯ З РОЗУМІННЯМ

1

Склади список із 3 подарунків на день народження друга чи подруги. Поясни свій вибір в парі.

2

Оповідання. Проблема. Персонажі. Будова тексту. Читаємо в особах. Переказуємо

■ Який подарунок є найкращим на день народження? Як його вибрати для друзів?

НАЙКРАЩИЙ ПОДАРУНОК

Оля боялася квітів. У дівчинки не було на них **алергії**, аж ніяк. Вона сама не могла пояснити причини свого страху, це було **безглуздо**. Але щойно Оля уявляла собі, як вони гостро розтинають землю, **пнуться** вище й вище, щоб розпустити **строкаті** пелюстки й заманити джмелів на запах, у дівчинки аж **дух застигав**.

Вона **оминала** клумби перед парадним входом і потрапляла до школи через спортзал, пропускала всі свята Першого

й Останнього дзвоників і вигадувала тисячі відмов, щоб не робити **ікебан** до осіннього ярмарку.

Про Оліні страхи знали всі. У класі спершу **глузували** з неї, а потім звикли.

■ Чого боялася Оля? Як діти ставилися до її страху? Що буде далі?

Настала весна. Наближався день народження Олі, і за традицією класу учні готувалися зробити їй подарунок. Але що?

— Ляльку-супергероя? — запропонувала Юля.

— **Телескоп?**

— Машинку на **радіокеруванні**?..

— Я придумав! — здогадався Сашко. — Ми зробимо їй найкращий подарунок!

Наступного дня Оля прийшла до класу, на диво, першою. Вона спустилася до чергового й попросила ключ. Коли ж повернулася відчиняти двері...

■ Які подарунки діти вибирали для Олі? Що придумав Сашко? Що буде далі?

— Сюрприз!!! — весело загорланили однокласники й кинулися обіймати Олю. Але ж — ой леле! — у всіх у руках були квіти, весь клас було завітчано тюльпанами.

Оля зойкнула, рвучко **шарпнулася** назад — і далі нічого не пам'ятає.

Очуняла дівчинка вже у травмпункті. У голові в неї гуло, коліно щільно сковував **ортез**.

Перелякані батьки, пані вчителька Ксенія Василівна, **сплотнілі** однокласники — усі були тут.

— На щастя, перелому немає, — заспокоїв лікар. — Розтягнення **підколінних** зв'язок.

— Пробач мені, — тихо сказав Сашко. По щоках у нього текли сльози. — Я думав, ми допоможемо тобі позбутися страху...

Дмитро Кузьменко

Чому?

Чому Сашко запропонував подарувати Олі квіти?

Чому Сашко плакав?

Чому Оля не позбулася страху?

Дискусія

Ні

Людина не повинна нічого боятися.

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Так

Продовж діалог. Запиши кілька реплік діалогу.

Пробач.
Я вчинив негарно.

Дякую, що
перепросив.

Назвіть слова, які описують стани людини. Склади з двома словами речення.

Боїться, радіє, бігає, цікавиться, співає, дивується.

РОЗРІЗНЯЮ СЛОВА — НАЗВИ ДІЙ

1

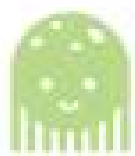
Олег розбив тарілку. Розкажи, як реагують діти.

Довідка. Ніяковіє, сумує, радіє, плаче, цікавиться, злиться.

Чому у різних людей може бути різна реакція на подію? Що б ти робив / робила в цій ситуації?

2

З'єднай частини речення. Визнач слова — назви дій.

Тетянка радіє,

Денис боїться,

Максим сумує,

Марійка сміється,

тому що

загубив зошит.

читає веселий вірш.

у неї день народження.

побачив вужа.

3

Які почуття передав художник на малюнках? Склади речення.

Зразок. Сонечко сумує.

Довідка. Сумує, спить, бешкетує, мріє, радіє.

Чи можуть тварини, рослини та інші предмети відчувати емоції? Чому ми про них так говоримо?

4

Що означає слово **іде** в кожному реченні? Заміни словами з довідки.

Іде вистава. **Іде** дощ. **Іде** весна. **Іде** потяг.

Довідка. Настає, крапає, відбувається, їде.

ЧИТАННЯ З РОЗУМІННЯМ

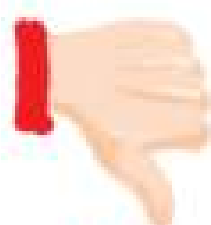
Хобі — це захоплення, улюблене заняття у вільний час.

1

Розкажи у парі про своє хобі або про хобі своїх друзів.

2

Дискусія

Ні

Чи кожна людина повинна мати хобі?

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Так

У понеділок на уроці наша вчителька сказала:
— Напишіть листа другу. Розкажіть у листі про своє хобі.

— У мене немає хобі, — **засмутилася** я. — Я не можу написати листа.

— Доведеться тобі знайти хобі й написати листа, — пояснила вчителька і вийшла з класу.

■ **Яке завдання має виконати дівчинка? Чому вона не може це зробити? Що їй порадила вчителька? Що буде далі?**

«Як? Як мені знайти хобі?» — **розізлилась** я.

Увесь час по дорозі додому я думала про це. Назустріч біг Макс.

— Куди поспішаєш? — запитала я в нього.

— На тренування. Ти ж знаєш, я футболіст, це моє хобі — на ходу одказав Макс.

І тут мене осяйнуло! Футбол — моє майбутнє хобі. І я умовила Макса піти з ним на тренування. Я **раділа**, що знайшла хобі.

— Це не дівчача справа! — закричали друзі Макса, коли я вийшла на стадіон. — Дівчата танцюють у групі підтримки — *чирлідінг* називається.

Танцювати на футбольному полі перед матчем і між таймами я не хотіла. До того ж Макс сказав, що є й дівчачі футбольні команди. Тренер сказав, що я можу спробувати. Дві години я бігала, стрибала, била по м'ячу та страшенно втомилася. Йдучи додому, я вирішила, що футбол — класна гра, але не для мене.

■ **Чим займалася дівчинка? Чому їй не сподобалося? Що буде далі?**

У вівторок Аліса всім показувала котика з паперу.
— Який милий! — **зацікавилася** я.

Після уроків ми пішли на гурток *квілінгу*. Годину я скручувала тонкі смужки паперу, а потім приклеювала на картон, щоб вийшла картинка. Я **нудьгувала**. Не закінчивши картинку, я подякувала, попрощалася з усіма й вилетіла з класу. Це точно не моє хобі!

■ Чим займалася дівчинка? Як вона себе почувала? Що буде далі?

У середу на уроці Андрій читав вірш напам'ять. Вірш був веселий. Усі **сміялися**. Учителька похвалила Андрія. Він сказав мені, що навчився декламувати в театральній студії. Після уроків ми пішли туди вдвох. Мене попросили вийти на сцену і прочитати улюблений вірш. Я вийшла і **злякалася**. Стою, слова сказати не можу. Я **засоромилася**. Не пам'ятаю, як я спустилася в зал.

— Нічого, — підбадьорив мене Андрій, — з усіма таке трапляється. І зі мною було.

Але я вже не слухала. «Ні, це не моє хобі», — сказала я собі і вирішила шукати далі.

■ Чим займалася дівчинка? Чому вона не вибрала театральну студію? Що буде далі?

■ Розкажи, які ще заняття спробує дівчинка.

вишивати

збирати робота

готувати страви

Лист другові про хобі я таки написала. У мене виявилось найоригінальніше захоплення. Хочете дізнатися яке? Прочитайте уривок листа.

Мені сподобалося зустрічатися з друзями й займатися з ними їхніми улюбленими справами. Тепер я пишу про свій досвід на сторінці нашої шкільної газети й власного **блогу**. Це моє хобі. Бути письменницею.

- Що робила дівчинка, щоб знайти своє хобі?
- Які риси характеру їй допомогли: сміливість, чесність, працьовитість, байдужість, лінь, наполегливість?

4

Поясни значення виділених слів — назв дій. Випиши їх, утворюючи пари за зразком.

Зразок. Засмутилася — смуток, розізлилась — злість, ...

Довідка. Смуток, злість, радість, сором, страх, сміх, нудьга, радість, цікавість.

РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ. МЕДІАТЕКСТ

1

Прочитай допис про іграшки з блогу.

Чи можуть іграшки мандрувати? Яким чином?

ІГРАШКОВИЙ ВЕДМЕДИК МАНДРУЄ СВІТОМ!

Оля Романенко, учениця другого класу гімназії 5 міста Києва, прочитала про популярне хобі дітей усього світу «Мандрівка іграшок». Вона вирішила відправити в подорож свого улюбленця — ведмежатко Чипсика.

З допомогою мами дівчинка зареєструвала ведмежатко на сайті «Мандрівки іграшок».

15 жовтня Чипсик вирушив до Болгарії. Оля слідкує за його переміщеннями на сайті.

Оля розповіла: «Зараз Чипсик живе в хлопчика Міккі. Він також навчається в другому класі. Міккі бере Чипсика із собою в школу. Далі його планують відправити до Польщі».

Оля радіє, що Чипсик зможе погратися з іншими дітьми. І хоче, щоб іграшки мандрували й нашою Україною.

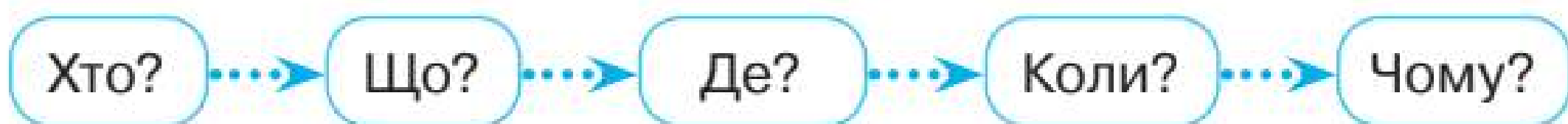
Мама Олі розповідає: «Ця ідея, мабуть, дивна, але ми вирішили спробувати.»

Чи читав / читала ти оповідання і казки про мандрівки іграшок чи тварин? Чим ця новина схожа на такі історії? Чим відрізняється?

Як впливає думка мами на те, що ти думаєш про мандрівку Чипсика?

2

Сформулюй запитання до тексту, починаючи з поданих слів.

Спиши відповіді на них у тексті. Постав запитання однокласникам і однокласницям.

Текст для мене	Текст для тексту	Текст для світу
Як ти ставишся до мандрівки іграшок?	У яких текстах ти читав / читала про подорожі іграшок?	Яку інформацію про іграшки можна знайти в медіа?

РОЗРІЗНЯЮ СЛОВА — НАЗВИ ДІЙ В ОДНИНІ Й МНОЖИНІ

1

Прочитай вірш. Що відбулося?

ПРИЄМНА ЗУСТРІЧ

Йшли. Угледіли. Спинились.
Підійшли. Порозумілись.
Дещо спільне пригадали.
Головами похитали.
Пожурілись, повсміхались.
І шляхétно¹ попрощались.
Гарних навчені манер² —
Доберман і Фокстер'єр.

Григорій Фалькович

¹ Шляхétно (тут) — виховано.

² Манéри — звичка діяти певним чином.

З чого видно, що песики навчені гарних манер?

Назви слова — назви дій. Як вони вживаються: в однині чи у множині?

2

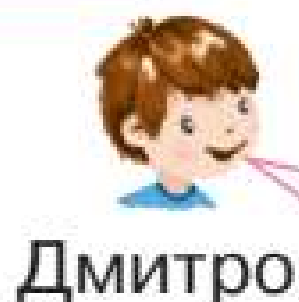
Добери слова, близькі за значенням.

Пожурились — Угледіли — Спинились —

Довідка. Зупинилися, побачили, посумували.

3

Діти розповідали, що вміють робити їхні домашні улюбленці. Відгадай, хто в кого живе.

Дмитро

Залазить
на дерево,
нявчить,
дряпає
диван.

Гризуть
насіння,
ховають
горішки
за щічки.

Олена

Плаває,
бігає,
рятує,
охороняє.

Максим

ЧИТАННЯ З РОЗУМІННЯМ

1

Склади список із 3 незвичних для тварин дій, про які ти знаєш. Розкажи про це в парі.

2

Оповідання. Проблема. Оповідач. Персонажі. Переказуємо
СОБАКА, ЩО ЛАЗИВ НА ДЕРЕВО
(Скорочено)

Я **жив** ціле літо в маленькому місті. У мене була кімнатка, відділена від кухні дощаною перегородкою. На кухню часто ходив фокстер'єр Джек — маленький собачка, але дуже завзятий.

Ми **познайомилися** з ним надворі, і він став ходити до мене в хату. Я **сиджу** і **читаю**, а він **спить** біля столу.

— Джек! — **кажу** я тихо, наче це слово в книжці написано. Лежить — тільки вуха настовбурчив. — Джек! — трохи голосніше. Устав і дивиться на мене, а я нібито й не бачу, читаю. — Джек! — уже голосно, а сам дивлюся в словника.

Стриб! І вже він на словнику.

— Ну, ходім погуляймо.

Куди я, туди й він. Сховаєшся від нього — **шукає**, гавкає, а як довго нема, то й скавчить. Біжиш — і він біжить. Сядеш — він лягає спати.

■ **Про що ти дізнався / дізналася? Який заголовок можна дібрати до цієї частини тексту?**

Дружба людини
й собаки

Джек — вірний
друг

Літній
відпочинок

Було у дворі старе, товсте, похилене дерево. Якось я вибрався на те дерево з книжкою і взявся читати. Джек **бігав**, бігав навколо дерева, просився, коли як стрибне на дерево, пробіг трохи вгору й зірвався. Я сиджу тихо — чи не злізе сам на похилий стовбур? Ще раз розігнався

і вибрався на перше коліно дерева. Подививсь угору — і до мене. Та там аж скільки п'явся — вище злізти не міг. Другого дня **пішли** ми знов у двір. Довго старався Джек, разів зо три покотивсь униз, та все ж вибрався з розгону на другу розвилку дерева. Отак щодня **лазили** ми з ним на дерево. Сказати правильно — я лазив, а він збігав.

■ Про що ти дізнався / дізналася? Який заголовок можна дібрати до цієї частини тексту?

Джек вчиться | Джек і дерево | Як Джек залазив на дерево

Під осінь я виїхав, а перед тим познайомив Джека з хлопчиком Ванею. За місяць Ваня написав мені листа. «Навчився Джек вибиратися на кожне дерево, аби було товсте і щоб кора не гладенька була. Усі сусідські коти **повтікали** з двору — ніде їм рятунку не було. З дерева Джек — на паркан, з паркану — на дах і там ганяє котів. Не тільки коти, а й перехожі люди лякались. **Ідуть** увечері повз садок, коли старе дерево — гррр! — гиркає, як собака. То Джек **сидить** на дереві і гризе кістку».

Майк Йогансен

■ Про що ти дізнався / дізналася? Який заголовок можна дібрати до цієї частини тексту?

Джек на дереві | Ваня і Джек | Лист від Вані

■ Як оповідач ставився до Джека?

■ Чому собака Джек навчився збігати на дерево?

3

Перекажи текст, використовуючи заголовки до кожної частини як план.

4

Випиши з тексту слова — назви дій. Допиши слово — назву дії в однині чи множині.

Зразок. Кажу — кажуть, лазили — лазив,

УЖИВАЮ СЛОВА — НАЗВИ ДІЙ В ОДНИНІ Й МНОЖИНІ

1

Прочитай вірш. Назви слова — назви дій. Запиши 5 слів — назв дій у множині.

ДИВНИЙ КРОКОДИЛ *Скорочено*

Мій друг, зубатий крокодил,
Боїться як вогню води.
Щодня він **ходить** на роботу
В зелених гумових чоботях.
Плаща **вдягає** аж по п'яти,
Щоб під дощем не **намокати**.
А ще **вдягає** капелюха,
Щоб не **накрапало** у вуха...
Він **дістає** із антресолі
Дві величезні парасолі
І взявши по одній у руку,
Простує по твердому бруку.
Калюжі крокодил **минає**,
З розгону через них **стрибає**.
Йому **гукають** перехожі:
— Води **боятися** не гоже,
Тобі, страшному крокодилу,
Що родом із самого Нілу!
Поглянь на небо: сонце **сяє**,
Дощу ні крапельки немає!
У ті калюжі ти б **пірнав**,
Купався, плавав, реготав...
— Та що ви, що ви? **Схаменіться!**
Я можу дуже **застудиться**, —
Відповідає крокодил. —
Хвороби всякі від води:
І грип, і нежить, і простуда...
Не буду плавати! Не буду!...

2

Що тебе здивувало?

Крокодил вміє виконувати різні дії один і з іншими крокодилами. Назви дії та запиши їх в однині й множині.

Зразок. Стрибає — стрибають,

3

Інтерв'ю

Прочитай, що було дивно-го у поведінці крокодила? Прочитай, чому крокодил боїться води.

4

Добери до поданих слів слова, протилежні за значенням.

Вдягає, намокати, гукають, реготав, сяє.

Зразок. Ходить — стоїть,

Довідка. Знімає, сохне, мовчать, сумував, тьмяніє.

5

Запиши речення, уставляючи потрібні слова.

1. Крокодил *любив* / *боявся* воду. 2. Він *одягав* / *узував* гумові чоботи. 3. *Перехожі* *гукали* / *просили* / *хвалили*: «Пірнай у калюжу!»

УЖИВАННЯ СЛІВ — НАЗВ ДІЙ У ПОЕТИЧНИХ ТВОРАХ. ПОРІВНЯННЯ

1

Вірш. Автор. Художні засоби. Опис природи

■ Порівняй вірш Тараса Шевченка з віршем Лесі Українки «Вже сонечко в море сіда...» Які слова використовує поет для опису сходу сонця?

...**Світає**,
Край неба **палає**;
Соловейко в темній гаї
Сонце **зустрічає**.
Тихесенько вітер **віє**,
Степи, лани **мріють**,
Меж ярами над ставами
Верби **зеленіють**.
Сади рясні **похилились**,
Тополі по волі
Стоять собі, мов сторожа,
Розмовляють з полем.
І все то те, вся країна,
Повіта красою,
Зеленіє, **вмивається**
Дрібною росою,
Споконвіку **вмивається**,
Сонце **зустрічає**...
І нема тому почину,
І краю немає!..

Тарас Шевченко

■ Порівняй малюнок і вірш. Розкажи, як описує природу поет, а як художник.

■ Назви слова — назви дій, які вжито в переносному значенні. Запиши їх.

■ Випиши слова за зразком.

Зразок. Соловейко (що робить?) зустрічає.

2

Вірш. Настрій. Опис природи. Автор

Встала весна, чорну землю
Сонну розбудила,
Уквітчала її рястом,
Барвінком укрила;
І на полі жайворонок,
Соловейко в гаї
Землю, убрану весною,
Вранці зустрічає.

Тарас Шевченко

- Я бачу ...
- Я чую ...
- Я нюхаю ...
- Я смакую ...
- Я торкаюся ...

■ Що ти відчуваєш? Яку картину природи ти уявляєш?

■ Розкажи про свою прогулянку на природі, користуючись схемою.

■ Запиши слова — назви предметів і назви дій.

Зразок. Весна (що зробила?) встала.

САМООЦІНЮВАННЯ З ТЕМИ

3 Запиши три слова, які ти вивчив/вивчила з теми.

2 Запиши два вміння, яких ти набув/набула.

1 Запиши одне запитання, на яке ти хочеш знайти відповідь на наступних уроках.

РОЗДІЛ 6. РЕЧЕННЯ

ПОНЯТТЯ ПРО РЕЧЕННЯ

1

Назви квіти. Назви їх одним словом. Склади речення про квіти.

Довідка: підсніжник, пролісок, сон-трава, крокус, мати-й-мачуха, першоцвіти.

2

Визнач, хто записав речення. Поясни свій вибір.

Марина
У лісі квітнуть.

Микита
У ліс квітнути
підсніжниками.

Максим
У лісі квітнуть
підсніжники.

Речення виражає закінчену думку. Слова в реченні зв'язуються між собою за допомогою закінчень і слів-помічників. У кінці речення ставлять знаки

у

лісі

квітнуть

підсніжники

3

Правда ⊕ чи неправда ⊖?

- ☐ Речення складається зі слів.
- ☐ Речення складається з кореня і закінчення.
- ☐ Речення виражає закінчену думку.
- ☐ Слова в реченні зв'язуються між собою.

4

Спиши речення, доповнюючи його так, щоб воно виражало закінчену думку.

1. У парку гуляли

2. У лісі росли

5

Запиши речення так, щоб усі слова в них були пов'язані між собою.

Проліска росте в ліс. Це ніжний і тендітний квітка. Вона синього колір. Проліска — рідкісний рослина. Я розповідати про проліску друзі.

6

Прочитай і встанови межі речень. Постав розділові знаки . ! ?

Настала весна з-під снігу з'явилися підсніжники вони занесені до Червоної книги України бережи першоцвіти

7

Склади речення зі слів.

квітне

Навесні

медунка.

пахуча

Факти і думки

Медунка — лісова квітка, яка розквітає навесні. Здалеку вона здається пухнастенькою, як кошеня. Медунка вкрита тоненькими волосками. «Пухнастість» захищає рослину від холоду.

Її духмяний запах та яскраві квіти приваблюють бджіл і джмелів.

Квіти медунки змінюють колір. Коли квітка розквітає, вона рожева. Далі стає фіолетовою, а потім — синьою.

Найбільше нектару в рожевих квітах, які щойно розпустилися. Учені думають, що медунка змінює колір квітів, щоб повідомити про нектар бджіл і джмелів.

■ Запиши, скільки речень у тексті. Що тобі допомогло порахувати речення?

■ Дай відповіді на запитання.
У якому абзаці йдеться про:

☐ «пухнастість» медунки?

☐ різноколірні квітки?

☐ нектар?

■ Знайди слова — назви ознак. Прочитай текст без цих слів. Що змінилося? Яку «роботу» виконують слова — назви ознак?

Завдання на вибір.

1. Спиши текст із завдання 6. Обведи розділові знаки

2. Доповни речення так, щоб воно виражало закінчену думку.
У парку посадили
З вирію прилетіли

ВИДИ РЕЧЕНЬ ЗА МЕТОЮ ВИСЛОВЛЮВАННЯ

1

Розглянь малюнок. Що відбувається? З якою метою люди говорять речення: ● — розповісти про щось, ● — запитати, ● — спонукати когось до дії?

Скажи номер телефону.

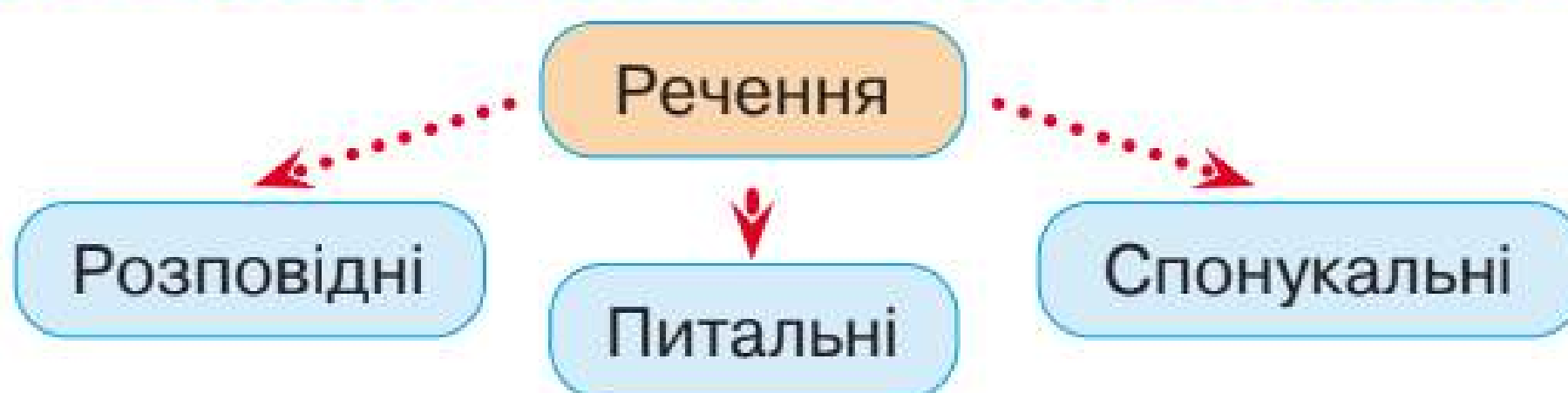
Візьми парасольку!

Ти йдеш до школи?

Напиши список продуктів.

У Данила сьогодні день народження.

! Ти вживаєш речення з різною метою: розповісти, запитати чи спонукати до дії. Це розповідні, питальні і спонукальні речення.

2

Напиши смс-повідомлення мамі, татові, учительці, друзям.

Розкажи про щось
Я прийшов до...

Запитай про щось
Хто? Що? Куди? Де?

Спонукай до чогось
Прийди... Напиши...

3

Текст. Заголовок. Спілкування в інтернеті

Спілкування в інтернеті може бути небезпечним. Дотримуйся правил безпеки в інтернеті. Спілкуйся зі знайомими людьми. Не повідомляй своє ім'я та адресу незнайомцям. Звертайся за порадою до дорослих.

Чим відрізняється спілкування з друзями в класі від спілкування в інтернеті? Порівняй за допомогою діаграми Венна.

Визнач спонукальні речення. Підкресли в них дієслова.

Напиши кілька правил безпечної поведінки в інтернеті.

РОЗПОВІДНІ РЕЧЕННЯ

Речення, у якому про щось розповідається або повідомляється, називається розповідним. У кінці розповідного речення ставиться крапка або знак оклику.

1

Визнач, яке речення в кожному рядку є розповідним. Поясни чому. Спиши розповідні речення.

1	Діти пішли до зоопарку.	Куди пішли діти?	Діти, йдіть до зоопарку!
2	У зоопарку було свято.	Що було в зоопарку?	Приходь на свято!
3	Мавпа їла банан.	Хто їв банан?	Їж банан!

2

Перетвори питальне речення на розповідне, давши відповідь на запитання.

Запитання

Відповідь

Хто живе в зоопарку?

У зоопарку живе слон.

Що їсть слон?

Чим слон бере яблуко?

Чи любить слон купатися?

3

Факти і думки

Які тварини є найбільшими на планеті Земля? Сині кити й слони. Сині кити живуть у морі. Слони живуть на суходолі. Слони їдять траву, листя і гілки дерев, фрукти. Щоб зривати траву і діставати листя з дерев, у слонів є хобот. Хобот — це і ніс, і руки, і губи, і відро для води. Хоботом слон може звалити дерево і взяти банан. Мабуть, слон — найулюбленіша тварина дітей?

■ Назви 3 факти й 1 думку. Як можна перевірити факти?

■ Спиши два розповідні речення на вибір.

Знак оклику став у розповідному реченні, якщо воно вимовляється з більшою силою голосу.

■ Прочитай речення з різною інтонацією.

Ми були в зоопарку.

Ми були в зоопарку!

4

Склади речення зі слів.

1. їхали, Ми, синьою, в зоопарк, машиною.

2. солодкою, годували, Ми, морквою, кроликів.

ЧИТАННЯ З РОЗУМІННЯМ

1

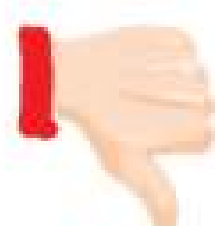
З'єднай слово і його тлумачення.

присягатися •	• почати тихо шелестіти
не перейматися •	• обіцяти щось, підкріплюючи це клятвою
зашарудіти •	• низькі погрозливі звуки (про тварин)
гарчання •	• не сповнюватися певним почуттям, настроєм

2

Визнач свою думку за шкалою оцінювання.

Ні

Іноді складно виконувати завдання не в класі.

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Так

3

Тема і головна думка. Герої. Місце і час подій. Проблема

- Чи задають тобі домашні завдання? Чи завжди ти їх виконуєш? Що було б, якби ти не виконав / виконала домашнє завдання?

ЗАГАДКОВА ІСТОРІЯ

зачин

Щоранку з Максимом **траплялася** загадкова історія — у нього зникали домашні завдання. Він чесно **присягався**, що вчора виконував їх. Але за ніч вони **безслідно** зникали.

■ Про що ти дізнався / дізналася? Що буде далі?

головна частина

— Мабуть, у тебе завівся домозав, — зробила висновок пані Ксенія після чергового Максимового пояснення. — Домозав? — перепитав Максим.

— Це такий зубастий монстрик.

Максим трохи зблід. — Він **харчується** домашніми завданнями. Хоч загалом не надто злий, — пояснила вчителька. — Тільки ти **не переймайся**, я знаю, як його спіймати.

■ Про що ти дізнався / дізналася? Що буде далі?

Наступного ранку в школі сталася загадкова історія — зник учитель фізкультури. А пані Ксенія вперше в житті запізнилася на уроки. Ще й прийшла до школи якоюсь дивною: **розкуйовдженою**, у зсунутих окулярах, ще й... з величезною **картатою** сумкою **на коліщатках**.

— Ви кудись від'їжджаєте? — поцікавилася Оленка.

Учителька лише загадково всміхнулася. Аж раптом у сумці **зашаруділо**. Проте пані Ксенія не звернула на це жодної уваги й розпочала перевірку домашніх робіт. Коли черга дійшла до Максима, у нього знову не було завдання.

— Не біда! — зраділа вчителька. — Я ж обіцяла впіймати твого домозава. І дотримала слова! — У сумці **зашаруділо жвавіше**. — Зараз ми його випустимо, і він поверне всі твої домашні завдання. До останньої задачки! — І вона почала розстібати сумку. Звідти долинуло радісне **гарчання**.

■ **кінцівка**

— Не треба! — перелякано зойкнув Максим.

Відтоді його домашні завдання більше ніколи не зникали. А на наступному уроці знайшовся й учитель фізкультури.

Дмитро Кузьменко

■ Вислови припущення в парах. Хто був у сумці? Які слова в тексті допомогли тобі зрозуміти це?

■ Чому домозава ніхто не побачив?

- Віднови послідовність подій в оповіданні. Перекажи.

Завдання
зникають.

Учителька
подумала, що
це домозав.

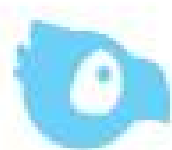
Учителька
принесла
картату сумку.

Максим
злякався.

- Випиши розповідні речення, які відповідають змісту тексту.

1. Максим не виконував домашні завдання.
2. Домозав з'їв домашні завдання.
3. Що вчителька принесла на урок?
4. Із сумки долинуло радісне гарчання.
5. Домозаве, зникни!

- Намалюй і опиши домозава розповідними реченнями.

РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ. НОВИНА

1

Прочитай новину. Дай відповіді на запитання.

Чи можуть іграшки мандрувати? Яким чином?

ІГРАШКОВИЙ ВЕДМЕДИК МАНДРУЄ СВІТОМ!

Оля Романенко, учениця другого класу гімназії 5 міста Києва, прочитала про популярне хобі дітей усього світу «Мандрівка іграшок». Вона вирішила відправити в подорож свого улюбленця — ведмежатко Чипсика.

З допомогою мами дівчинка зареєструвала ведмежатко на сайті «Мандрівки іграшок». 15 жовтня Чипсик вирушив до Болгарії. Оля слідкує за його переміщеннями на сайті.

Оля розповіла: «Зараз Чипсик живе в хлопчика Міккі. Він також навчається в другому класі. Міккі бере Чипсика із собою в школу. Далі його планують відправити до Польщі».

Оля радіє, що Чипсик зможе погратися з іншими дітьми. І хоче, щоб іграшки мандрували й нашою Україною.

Мама Олі розповідає: «Ця ідея, мабуть, дивна, але ми вирішили спробувати.»

■ Чи читав / читала ти оповідання і казки про мандрівки іграшок чи тварин? Чим ця новина схожа на такі історії? Чим відрізняється?

■ Як впливає думка мами на те, що ти думаєш про мандрівку Чипсика?

■ Яка може бути проблема, коли ти дізнаєшся про думку лише однієї людини?

■ Яким міг би бути інший погляд на мандрівку ведмедика Чипсика?

■ Запиши новину стисло, **змінюючи інформацію**.

Наприклад, дівчинка — хлопчик, учениця 2 класу — учень 3 класу тощо.

2

Сформулюй запитання до тексту, починаючи з поданих слів.

Хто?

Що?

Де?

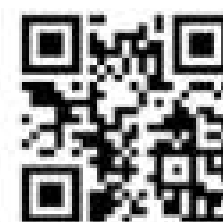
Коли?

Чому?

■ Спиши відповіді на них у тексті. Постав запитання однокласникам і однокласницям.

ПИТАЛЬНІ РЕЧЕННЯ

Речення, у якому про когось або про щось запитується, називається **питальним**. У кінці питального речення ставиться знак питання.

1

Знайди відповіді на запитання. Відгадай звіра.

Де живе
звір?

На кого
він полює?

Тому що він неповороткий,
повільний у рухах.

Чи вміє він пірнати?

Його шерсть
білого кольору.

Чому звіра називають
вайлуватим?

Він плаває
і пірнає.

Він живе
на Півночі.

Якого кольору
його шерсть?

Він полює на тюленів.

Прочитай питальні речення. З якою метою ми вживаємо питальні речення?

2

Запиши запитання до речення.

Білий ведмідь солодко спить на снігу.

Хто?

Як?

Що робить?

Де?

Чому?

3

Пишу для себе. Завдання на вибір

1. Запиши три запитання до перших трьох речень тексту.

2. Запиши три запитання до тексту.

Що було б, якби білий ведмідь жив у лісі?

4

Прочитай питальні речення, наголошуючи на виділеному слові. Знайди потрібну відповідь.

У зоопарку **живе** білий ведмідь?

У зоопарку живе **білий** ведмідь?

У зоопарку живе білий ведмідь?

У зоопарку живе білий **ведмідь**?

Так, ведмідь.

Так, білий.

Так, у зоопарку.

Так, живе.

5

Факти і думки

Білий ведмідь — найбільший ведмідь на планеті й найбільший хижак на суходолі. Білий ведмідь живе на Півночі серед снігу та криги. Там холодно, тому у ведмедя тепла густа шерсть. Чому у ведмедя шерсть біла? Щоб маскуватися. Білий ведмідь полює на тюленів. Тюлені не помічають ведмедя на снігу. Білий ведмідь гарно плаває і пірнає. Усі люблять годувати білих ведмедів смаколиками.

Правда ⊕ чи неправда ⊖?

☐ Білий ведмідь — найбільший хижак на суходолі.

☐ Білий колір шерсті потрібен ведмедю для полювання.

☐ Білий ведмідь — найбільший ведмідь на Землі.

ПИТАЛЬНІ РЕЧЕННЯ. ДІАЛОГ

1

Чи були у твоєму житті ситуації, коли тобі не відповідали на запитання? Розкажи про ці ситуації.

ВІДПОВІДЬ

Якось маленьке Курча запитало у великого Півня:

— Чому це в чаплі довгий дзьоб, а в мене зовсім маленький?

— Відчепися!

— Чому в зайця он які довгі вуха, а в мене навіть малюсіньких немає?

— Не чіпляйся!

— Чому в кішки м'яка гарна шубка, а в мене якийсь гидкий жовтий пух?

— Відійди, кажу!

— Чому навіть маленьке цуценя вміє крутити хвостиком, а в мене ніякого хвостика немає?

— Та відчепися ти! — гримнув Півень.

— Чому в цапка є різки, а в мене навіть поганеньких різок немає?

— Годі вже! Йди геть!

— Відчепися, геть, припини! Чому всім маленьким дорослі відповідають на запитання, а ти — ні? — пропищало Курча.

— Тому що ти не запитуєш, а просто всім заздриш! — сердито відповів Півень. І це була чиста правда.

Федр¹

¹ Федр — давньоримський байкар.

Чому?

Чому Курча не отримало відповіді на запитання?

Чому Півник вирішив, що Курча всім заздрить?

Уяви, що в Курчатка з'явилися всі частини тіла, про які воно запитує. Як би змінилося його життя? Чому?

РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ. ТЕКСТ-РОЗПОВІДЬ

1

Склади історію за малюнками й запитаннями.

Із чого все
почалося?

Що було
далі?

Чим закінчилася
історія?

Який гарний
потяг!

Чудовий потяг!

Мені
потрібна
моя ручка.
Я пишу
історію.

Ні, потяг
зруйнується.

Поміняємося?

Гарна ідея!

ПИТАЛЬНІ РЕЧЕННЯ. ВІРШ. ВИРА́ЗНІСТЬ

1

Яким ти уявляєш дивного звіра? Опиши його.

ДИВНИЙ ЗВІР

У хаті в нас з недавніх пір
завівся дуже дивний звір.
Живе собі і геть не йде.
Зовуть його — Не-Знаю-Де.
Учора, тільки я заснув,
мої штанці він проковтнув!
Та що там ті одні штанці!
А кольорові олівці?
А мій новесенький блокнот?
А синій зошит мій для нот?
Хустинок — п'ять, шкарпеток — шість!
Він і мене вже скоро з'їсть!
Цукерки я йому носив!
— Облиш мене! — його просив.
Усе дарма! Усе дарма!
Прокинусь — знов чогось нема!
— Ні, з мене досить! — я сказав
і за речами **стежить** став.
В шухляду клав я олівці
і вішав на стілець штанці.
Безладдя звів я нанівéць —
і звірові настав кінець.

Хто живе
в героя
вірша?

Як звуть
дивного
звіра?

Що він
проковтнув?

Що почав
робити герой
вірша?

Чому звірові
настав
кінець?

Галина Малик

- Про якого дивного звіра йдеться у вірші?
- Чому у вірші багато знаків питання й оклику?
- Склади і запиши список речей, які проковтнув дивний звір.
- Спиши чотири останні рядки вірша. Як ти їх розумієш?

2

Уяви, що ти журналіст / журналістка і пишеш новину про подію, описану у вірші. Склади список із 6 запитань до членів родини, у якій завівся дивний звір, за схемою.

Хто?

Що?

Де?

Коли?

Чому?

Як?

Зразок. Хто живе у вашій хаті?

Інтерв'ю. Поставте запитання одне одному в парі.

3

Розглянь малюнок. Склади 3 речення, які б починалися запитанням де?. Запиши відповіді за зразком:

Запитання 1. Де висять шкарпетки?

Безлад

Шкарпетки висять
на кімнатній квітці.

Порядок

Шкарпетки лежать
у комоді.

Запитання 2.

Запитання 3.

Довідка. Шухляда, шафа, полиця для взуття, пенал, письмовий стіл, диван, нірка.

4

Склади 3 правила прибирання у кімнаті.

СПОНУКАЛЬНІ РЕЧЕННЯ

1

Прочитай речення. Яка мета речень: ● — розповісти про щось, ● — запитати чи ● — спонукати до дії?

Сергійко
наливає чай.

Що наливає
Сергійко?

Сергійку,
налий чай!

Аліса спекла
пиріг.

Що спекла
Аліса?

Алісо,
спечи пиріг!

Речення, у якому висловлюють спонукання до дії, називається спонукальним. У кінці спонукального речення ставиться крапка або знак оклику.

2

Прочитай. Обведи спонукальні речення.

Аліса опинилася в залі. Посередині стояв столик із золотим ключиком. **За завісою вона побачила дверцята.** Аліса відчинила дверцята, зазирнула і побачила гарний сад. «Погуляй серед пишних квітників!», — **подумала Аліса про своє бажання.** Але у дверцята не пролазила навіть її голова. **На столику вона знайшла пляшечку.** «Її ж не було тут раніше», — подумала Аліса. «Випий мене!», — був напис на пляшці. **Аліса не поспішала.** Аліса ніколи не забувала, що коли випити з пляшечки з написом «отрута», то буде лихо. «Переконайся, що там немає отрути!», — це була її думка. На пляшечці напису «отрута» не було.

За Льюїсом Керролом «Аліса у Дивокраї»

■ Де опинилася Аліса? Чого вона хотіла? Знайди і прочитай уривок із книги Льюїса Керола «Аліса у Дивокраї».

■ Перебудуй виділені речення в спонукальні.

Зразок. Аліса не поспішала. Алісо, не поспішай.

Довідка. Побач, знайди, подумай, не поспішай.

ЧИТАННЯ З РОЗУМІННЯМ

1

Тема і головна думка.

Характеристика персонажів

■ Чи куштував / куштувала ти коли-небудь пиріг? Розкажи, як це було.

ПИРІГ

Кіт і Миша заходять у кімнату і бачать на столі величезний пиріг.

Миша. О, подивись, який пиріг! Влаштуємо свято!

Кіт. Кого б запросити?

Миша. Поклич ведмедя.

Кіт. Ні, не можна, він з'їсть весь пиріг!

Миша. Погукай вовка!

Кіт. Він теж з'їсть спочатку пиріг, а потім тебе і мене.

Миша. Запроси лебедя!

Кіт. Не згадуй цього білого красеня. Він тільки про свої білі крила турбується. Наче один у світі.

Миша. Зателефонуй мурасі! Вона манюсінька!

Кіт. Мурашка манюсінька. Але де ти бачила, що мурахи ходять по одному? Якщо ми запросимо одну, то вона приведе із собою всіх родичів. А ми зможемо розрізати пиріг на стільки манюсіньких шматочків?

Миша. Напиши їжачку.

Кіт. Так, якщо тобі подобається колючий пиріг.

Миша. Пострибай за зайцем!

Кіт. Ти бачила, як він поводитьсь за столом? У нього жахливі манери. Він чавкає на всю кімнату.

Миша. Сходи за черепахою.

Кіт. Пиріг солодкий. Черепаха не їсть цукру. Ніколи. Тому так довго живе.

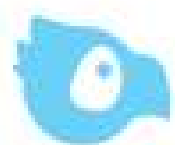
Миша. Ти думаєш, що ніхто не залишився, щоб з'їсти цей пиріг разом із нами?

Кіт. Так! На жаль, нікого немає. Доведеться їсти самим. Смакота!

Миша. І ще смачніше.

Ведмідь. Це ж мій пиріг. Ви його з'їли? Це пиріг на мій день народження!

- Що робили Кіт і Миша? Чому вони нікого не запросили разом їсти пиріг?
- Що буде далі? Напиши репліки, якими продовжиться історія.
- Знайди в тексті та обведи спонукальні речення.

РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ. АФІША

Афіша — повідомлення про культурну подію.

1

Розглянь афішу. Розкажи, про що ти дізнався / дізналася. З'єднай запитання, слова-підказки та інформацію на афіші.

2

Створіть у групі афішу для цієї вистави за алгоритмом.

СПОНУКАЛЬНІ РЕЧЕННЯ

Спонукальні речення можуть висловлювати заборону, пораду, заклик.

1

Установи відповідність між реченням і метою висловлювання.

ПРОХАННЯ

Дай, будь ласка, олівець.

ПОРАДА

Читай щодня.

ЗАКЛИК

Бережіть природу!

Чисть зуби зранку і ввечері.

Любись Україну!

Мий руки перед їжею!

Не відчиняй двері, будь ласка.

2

Запиши спонукальні речення. Підкресли слова — назви дій двома лініями.

Червоний колір часто попереджає про небезпеку. Червоне світло світлофора сигналізує: «Не переходь вулицю зараз! Це небезпечно». Червоного жучка сонечко видно здаля. Він наче говорить: «Не їжте мене! Я отруйний!» У Червону книгу записують назви рідкісних тварин і рослин. Наче просять: «Не знищуйте природу! Бережіть довкілля!»

3

Перебудуй розповідне речення на спонукальне.

1. Я читаю нове оповідання. 2. Ти пишеш спонукальне речення. 3. Він виконує домашнє завдання. 4. Вона вивчила правило додавання.

Зразок. Читай нове оповідання.

4

Прочитай текст із журналу.

ЯК ОБРАТИ КНИЖКУ ДЛЯ ЧИТАННЯ: ПОРАДИ ДЛЯ ВСІХ

1. Розглянь обкладинку книжки.
2. Переглянь назву книжки та ім'я автора / авторки.
3. Розгорни книжку і роздивись ілюстрації.
4. Прочитай кілька речень.
5. Подумай, про що ця книжка.
6. Зроби свій вибір.

■ Запиши два речення про те, що для тебе є важливим під час вибору.

5

Пишу для себе. Завдання на вибір

1. Які речення говорять тобі, щоб щось заборонити?

2. Які поради ти можеш дати іншим?

СПОНУКАЛЬНІ РЕЧЕННЯ

Спонукальні речення можуть висловлювати запрошення, прохання, наказ.

1

Установи відповідність між реченням і метою висловлювання.

ЗАПРОШЕННЯ

Приходь
на свято!

ПРОХАННЯ

Дай, будь
ласка, олівець.

НАКАЗ

Кроком
руш!

Позич, будь ласка, гумку.

Негайно відійди від вікна.

Принеси, будь ласка, чай.

Приходьте на ярмарок.

2

Прочитай розповідні речення. Запиши спонукальні речення за зразком.

1. Бабуся спекла пиріг.

2. Дідусь читав казку.

3. Мама варила борщ.

4. Тато виносив сміття.

5. Олесь виконує завдання.

Зразок. Бабусю, спечи пиріг.

Довідка. Дідусю, мамо, тату, Олесю.

3

Пишу для себе. Завдання на вибір

1. Уяви, що ти вмієш літати. Що б ти зробив / зробила?

2. Уяви, що ти володієш якоюсь суперсилою. Що б ти зробив / зробила?

ПРОЄКТ. СТВОРЮЮ ПЛАКАТ

1

Розглянь зображення. Як ти думаєш, що це? Чому? Про що ти дізнався / дізналася? До чого закликають ці звернення? Чому збереження природи Землі є важливим?

**Бережіть
природу Землі!**

**Зупиніть забруднення
водойм!**

**Сортуйте
сміття!**

2

Установи відповідність між словами та їхніми поясненнями.

інформувати •

переконувати •

закликати •

- пропонувати діяти в певному напрямі, певним чином поводити себе
- повідомляти про що-небудь
- доводити щось, змушувати погодитися з кимось

Плакат — малюнок із коротким текстом до нього, що закликає до чого-небудь, популяризує, рекламує щось. Зазвичай на плакаті є гасло. Гасло — стисло висловлена думка, завдання; заклик.

3

Визнач, яка мета створення плаката.

інформувати ! переконувати ! закликати

Створюю плакат

1. Подумай і запиши, яка проблема тебе хвилює, до чого ти хочеш закликати людей.
2. Придумай влучне гасло. Це може бути одне або два речення. Запиши його на плакаті.
3. Подумай, який малюнок найкраще зобразить те, до чого ти закликаєш. Намалюй це.
4. Розмісти плакат там, де б його побачили люди.
5. Запитай у тих, хто бачить плакат, чи хочуть вони щось змінити, щоб підтримати твою ідею.

☐ проблема ☐ гасло ☐ малюнок ☐ зворотний зв'язок

4

Створи кілька плакатів із різних проблем: виконання обов'язків, навчання, дотримання правил дорожнього руху, пожежної та мінної безпеки, збереження природи, підтримки української мови, допомоги українським героям, збереження традицій українського народу.

ДІАГНОСТУВАЛЬНА РОБОТА

1

Спиши спочатку питальне речення, потім спонукальне і розповідне.

Зайчик їсть капусту.

Що їсть зайчик?

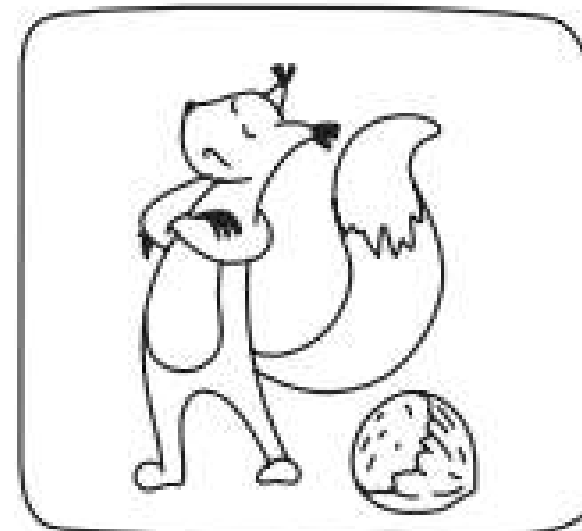
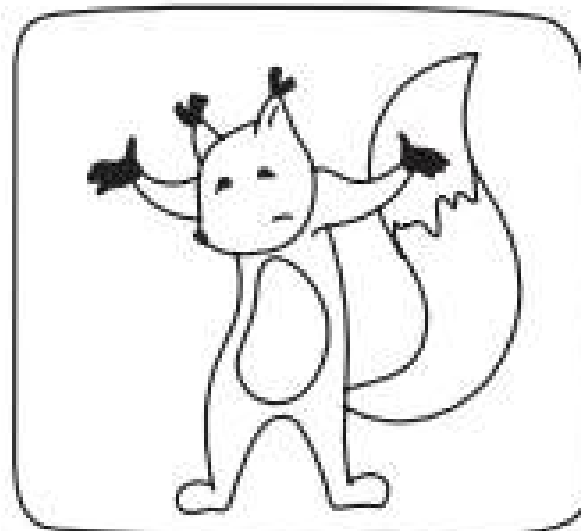
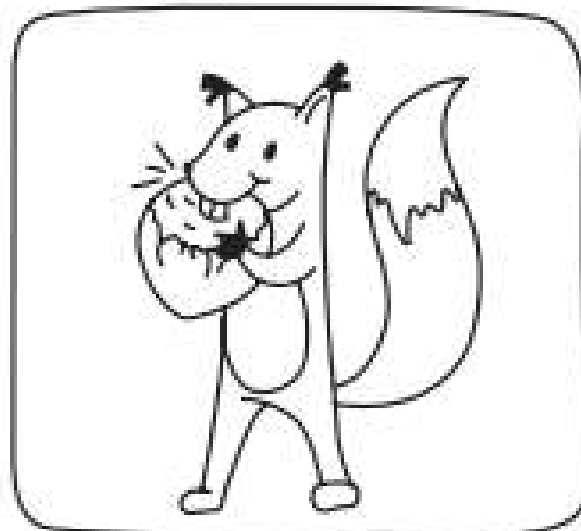

Зайчику, їж капусту.

2

Запиши розповідне, питальне і спонукальне речення про білочку і горішок.

3

Прочитай розповідні речення. Перетвори їх на спонукальні.

Тарас зробив паперову квітку. Борис намалював літак. Оленка зліпила ведмедика.

Довідка. Борисе, Оленко.

4

Склади речення з поданих слів.

- 1) Смугасті, у зоопарку, живуть, тигри.
- 2) Тварин, не лякай, у зоопарку.

5

Спиши. Правильно став розділові знаки.

Жирафа — найвища тварина у світі Де вона живе що їсть Чому її шкіра вкрита плямами Чому жирафи не живуть у домах людей А якби жили яким би був дім для жирафи

. ! ?

Познач вид речення: розповідне — Р, питальне — П, спонукальне — С.

ГОЛОВНІ СЛОВА В РЕЧЕННІ

1

Прочитай речення без виділених слів. Що ти зрозумів / зрозуміла? Прочитай тільки виділені слова. Чи зрозуміло, про що йдеться в реченні? Які слова в реченні є головними? Чому?

В акваріумі плавала золота рибка.

У кожному реченні є головні слова. Вони називають, про кого або про що йдеться, та що робить той, про кого йде мова.

ГОЛОВНІ СЛОВА

Хто? Що?

Що робить? Що зробить?

2

Спиши. Визнач головні члени речення і підкресли їх.

Хто? Що?
Що робить?

У небі сяє сонечко. Птахи в'ють гнізда. Метелики кружляють над квітами. Білка гризе горіх. Заєць їсть соковиту травичку.

3

Порівнюємо текст і малюнок

На подвір'ї ріс старий дуб. Уранці дятел сів на дерево.

Песик побачив дятла. Виліз песик із будки. Загарчав Рекс на дятла. А дятел дзьобом по корі стукотить. Пташка шукає комах для пташенят.

Випиши слова парами.

Зразок. (Хто?) дятел — (що зробив?) сів.

4

Установи відповідність між малюнками і реченнями. Визнач головні слова. Чому одне з головних слів змінюється?

Слон їсть траву. Трава їсть слона. Над квіткою літає метелик. Квітка літає над метеликом.

5

Завдання на вибір

1. Доповни речення головними словами.

У лісі ріс мухомор.

Діти їли пиріг із яблуками.

У морі У полі салат з огірками.

2. Заміни одне з головних слів іншим словом. Допиши кінцівку тексту.

Олег прийшов до школи вчасно. Хлопчик привітався з Олею. Дівчинка попросила в Олега гумку.

ГОЛОВНІ СЛОВА В РЕЧЕННІ

1

Прочитай речення. Запиши ті, які складаються з головних слів. Підкресли їх.

Хто? Що?
Що робить?

У школі розпочався концерт. Дарина оголошує концертні номери. Олесь співає. Марійка танцює. Лариса декламує вірш. Глядачі аплодують.

2

Спиши. Познач головні слова в кожному реченні.

У небі яскраво сяє сонечко.

Бабуся надсилає смс-повідомлення.

Увечері тато прийшов із роботи.

Брат Софійки відвідує спортивну секцію.

Запиши речення так, щоб залишилися тільки головні слова.

3

Завдання на вибір

Пошир речення словами. Допиши кінцівку історії.

1. Дівчата грали.
Софійка побачила.
Дитина плакала.
Дівчатка знайшли.

2. Хлопці грали. М'яч
вилетів. Назар
побіг. Машина
зупинилася.

ПОШИРЕННЯ РЕЧЕНЬ

Речення може складатися з головних слів
або з головних та інших слів.

тільки **головні слова**

головні та **інші слова**

Олеся **пише**.

Олеся **пише** **речення**.

Богдан **читає**.

Богдан **читає** **правило**.

1

Прочитай речення. Досліди, як вони доповнюються іншими словами, тобто поширюються.

Поліна співає.

Поліна співає пісню.

Поліна співає веселу пісню.

На концерті Поліна співає веселу пісню.

Андрій танцює.

Андрій танцює гопак.

Андрій танцює український гопак.

На сцені Андрій танцює український гопак.

Як далі можна продовжити поширювати речення?

2

Пошир речення словами так, як у завданні 1.

Максим читає.

Руслана грає.

Мар'яна малює.

Роман грається.

Коли? Де?
На чому? З ким?
У що? Чим?

ЗВ'ЯЗОК СЛІВ У РЕЧЕННІ

1

Розглянь малюнки. Які бувають обійми? З ким ти можеш обійнятися? Чому важливо відмовитися від обіймів, якщо ти цього не хочеш?

Дружні обійми

Дивні обійми

Рідні обійми

Обійми у грі

Чи можна назвати обійми зв'язком однієї людини з іншою? Чому?

Чи буває в тебе бажання обійняти когось? Розкажи про це.

ОБІЙМАШКИ

Вранці Ведмедик прокинувся в барлозі.

— Хочу щось обійняти, — подумав він.

Ведмедик зняв піжаму. Ведмедик розчесав шерсть. Ведмедик почистив зуби. Поснідав, одягнув шарф і вийшов із барлогу. — Мої обійми мають бути великими, — сказав він і підняв найбільший у лісі камінь.

Важко! Ні, камінь обіймати не дуже приємно. — Мої обійми мають бути високими, — сказав Ведмедик. — Обійняв лапами дерево внизу, потім заліз вище й обійняв посередині, а потім на самому вершечку.

У лапи вп'ялися занози.

— Мої обійми мають бути приємними — він підбіг до зеленого куща й обійняв його.

Щось було не так. Листки тремтіли. Раптом кущ почав утікати. Ведмідь кинувся ловити зайчиків, щоб ніжно їх обійняти, але вони пручалися і пищали, що це їм зовсім не подобається.

— Що ж мені робити? — подумав Ведмедик і повернувся до барлогу.

Назустріч йому вийшла мама. І обійняла. М'яко і ніжно. І Ведмедику стало спокійно і затишно.

За ідеєю Девіда Меллінга

■ Що ти відчуваєш?

■ Чому ведмедикові не сподобалося обіймати камінь і дерево?

■ Чому зайчикам не сподобалися обійми ведмедика?

■ Що потрібно зробити перед тим, як обійняти іншу людину?

Обійми —
це зв'язок
між людьми.

Слова
в реченнях
також пов'язані.

Слова в реченні пов'язані між собою. Ти можеш поставити питання від одного слова до іншого.

2

З'єднай питання і слова в реченні. Чому слова відповідають на різні питання?

Хто? → Що зробив? → Який? → Де? → Що?

Пухнастий Ведмедик прокинувся у барлозі.
Розумний Ведмедик одягнув шарф.

3

Розглянь схему. Поясни, як установити зв'язок між словами в реченні.

Як установити зв'язок між словами в реченні

4

Установи зв'язок між словами в реченні на вибір.

1. У неділю учні йдуть у театр.
2. Олесь розповів Дарині про вертеп.

5

Установи зв'язок між словами в реченні.

Жовте курча знайшло черв'яка.

(Хто?) ... (що зробило?) ...

Курча (яке?) ...

Знайшло (кого?) ...

Навесні солов'ї в'ють гнізда.

(Хто?) ... (що роблять?) ...

В'ють (що?) ...

В'ють (коли?) ...

ЗВ'ЯЗОК СЛІВ У РЕЧЕННІ

1

Відгадай загадки. Назви слова, які «допомогли» їх відгадати. Склади речення зі словами-відгадками.

Я в клітинку і в лінійку,
Паперовий і тонкий,
Не влаштовую я бійку:
Цифри, букви і малюнки
Написати ти зумій.

У портфелі є хатинка —
ручки там живуть,
резинка, клей,
лінійка, кутники —
школярів помічники.

2

Розглянь схему. Поясни, як установити зв'язок між словами в реченні.

Як установити зв'язок між словами в реченні

Визнач
головні слова
в реченні.
Постав
питання

На подвір'ї
діти
посадили
маленьку
липу. (Хто?)
діти, (що
зробили?)
посадили.

Постав
питання від
головного
слова
в реченні,
яке
відповідає
на питання
хто? що?

—

Постав питання
від головного
слова в реченні,
яке відповідає
на питання
**що робити?
що зробити?
що робить?**

Посадили (що?)
липу.
Посадили (де?)
на подвір'ї.

Постав
питання від
інших слів
у реченні

Липу
(яку?)
маленьку.

3

Установи зв'язок між словами в реченні.

У портфелі лежав новий зошит.

Бабуся подарувала Олі пенал.

(Що?) ... (що робив?) ...

(Хто?) ... (що зробила?) ...

Зошит (який?) ...

Подарувала (кому?) ...

Лежав (де?) ...

Подарувала (що?) ...

4

Текст. Заголовок. Електронний лист

Ти користуєшся приладдям для письма. Ти записуєш приклади з математики на папері. Ти пишеш слова ручкою в зошиті. Приклади, слова ти можеш записати за допомогою комп'ютера. Для цього використай клавіатуру. На клавіатурі багато клавіш, які допомагають вводити необхідні букви й цифри в електронний документ. Також ти можеш набирати текст, коли надсилаєш повідомлення з телефона.

■ Про що ти дізнався / дізналася?

■ Чим відрізняється лист, написаний на аркуші паперу, від електронного листа? Порівняй їх за допомогою діаграми Венна.

5

Визнач головні слова в реченні.

Удома Роман читає цікаві казки.

■ Допиши потрібні слова.

1. (Хто?) Роман (що робить?) читає.

2. Читає (що?) ... 3. Читає (де?) ...

4. Казки (які?) ...

ЗВ'ЯЗОК СЛІВ У РЕЧЕННІ. ОПОВІДАННЯ

1

Вірш. Дні тижня. Пишемо вірш про дні тижня

Черепаха цілий тиждень
оглядала вернісаж.

В понеділок роздивлялась
літній сонячний пейзаж.

У вівторок звела очі
на чудовий натюрморт,

А **у середу** вивчала
кольори картин про спорт.

У четвер — портрети,
в п'ятницю — декор,

У суботу розглядала
Київський собор.

У неділю черепаха
вигукнула:

«О! Буду малювати
капці та пальто!».

Чому черепаха вирішила малювати пальто й капці?

Випиши назви днів тижня. Склади речення з двома словами.

2

Установи зв'язок між словами в реченнях на вибір.

Уранці тато взув чорні черевики.

Сьогодні Ніна одягнула теплу куртку.

Удома дідусь узув м'які капці.

Узимку Сашко одягнув хутряну шапку.

САМООЦІНЮВАННЯ З ТЕМИ

3 Запиши три слова, які ти вивчив/вивчила з теми.

2 Запиши два вміння, яких ти набув/набула.

1 Запиши одне запитання, на яке ти хочеш знайти відповідь на наступних уроках.

1

Прочитай текст.

ПЛАСТИЛІНОВИЙ ПЕСИК (Скорочено)

Тато подарував пластилін маленькій Олесі. Вона відкрила коробочку — а в ній кольорові брусочки лежать. Олеся вирішила зліпити песика. Але чи пластилін був не дуже слухняним, чи песик мав бути вередливим, бо з-під Олесиних пальчиків він ніяк не з'являвся. Вже й тулуб йому зліплено, і голову. І лапи із хвостом припасовано. А мордочка й вуха ніяк Олесі не вдаються. Вона стиснула пальчиками з боків ту пластилінову мордочку — дивиться на неї чи то лис, чи вовк. «Ні, задовгий ніс», — вирішила дівчинка й легенько приплюснула його пальцем. А тут саме брат Юрко з двору забіг.

— А чому у твого поросяти хвіст такий довгий?

— Не насміхайся, — насупила Олеся брови. — І зовсім це не порося. Це песик.

— Ой, тримайте, бо впаду, — далі глузує Юрко. — Де це ти бачила, щоб у собаки замість носа свинячий п'ятак був?

Прикро Олесі, що брат її на кпини бере, та роботи вона не кидає.

Пішла вона у двір, покликала Рекса. Погладила його, придивилась і знов до хати.

Тут саме бабуня підійшла.

— Гарний, доню, котик, дуже гарний. Ліпи, — каже бабуня.

Олесі аж сльози на очі набігають. Не вдається песик, хоч плач. Та плакати вона не буде. Ліпить далі. І так, і сяк його мене. Старається. І виліпила-таки.

А як зібралась уся родина до вечері, винесла дівчинка свій виріб і поставила на стіл. Усі аж охнули з подиву. Навіть Юрко зачудувався. І Рекс Олесиного песика признав.

Правда $\oplus$ чи неправда $\ominus$?

- ☐ Олеся ліпила песика із солоного тіста.
- ☐ Юрко назвав песика поросям.
- ☐ Бабуня назвала песика лисичкою.
- ☐ Олеся роздивлялася Рекса, щоб виліпити свого песика.
- ☐ Дівчинка виліпила чудового песика.

2

Склади речення зі слів і запиши.

У, книгу, середу, учні, читали, цікаву.

Познач, яке це речення.

розповідне

питальне

спонукальне

окличне

неокличне

Перебудуй речення так, щоб воно стало питальним і спонукальним.

Визнач головні члени речення.

Установи зв'язок між словами в реченні.

3

Установи зв'язок між словами в реченні.

Щодня Софійка читає українську казку про тварин.
Зразок. (Хто?) Софійка (що робить?) читає.

4

Пошир речення.

Олеся ліпила.

РОЗДІЛ 7. ТЕКСТ

ПОНЯТТЯ ПРО ТЕКСТ

! Текст — це кілька речень. Речення в тексті пов'язані за змістом і граматично. Речення розташовані в певній послідовності. До тексту ти можеш дібрати заголовок.

1 Прочитай речення. Які з речень утворили текст? Вилучи «зайві» речення й запиши текст 1.

1. На нашій вулиці є ліхтар. А найсмачніше варення — вишневе. Ліхтар освітлює темну вулицю. Зебри живуть у зоопарку. Його вмикають увечері та вночі.

2. На нашій вулиці **жив** ліхтар. Удень він **спав**, а вночі світив. Перехожі раділи, що можуть іти освітленою вулицею. А ліхтар **сумував**, бо його вмикали лише в темряві. А так хотілося світити й удень, і вночі. Дізналися діти про мрію ліхтаря і подарували йому смайлик. Тепер ліхтар уночі освітлює вулицю, а вдень **усміхається**.

2

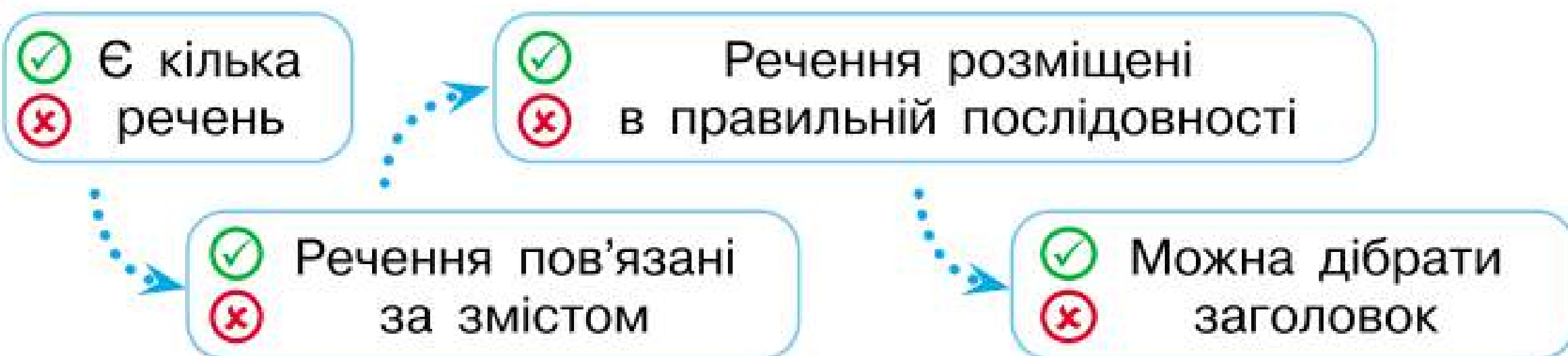
Визнач тему і головну думку текстів із завдання 1. Добери заголовки. Спиши перше речення тексту 2. У цьому реченні установи зв'язок між словами.

3

Які слова в тексті 2 із завдання 1 вжито в переносному значенні? Чому їх використали?

4

Доведи, що це текст. Користуйся схемою.

Ліхтар — це прилад для освітлення. Є ліхтарі вуличні, які освітлюють вулиці й дороги в темний час доби. Є кишенькові ліхтарики, які ми носимо із собою та вмикаємо, коли потрібно. Є ліхтарі, якими користуються люди під водою чи під землею. Такі ліхтарі можуть кріпитися на голові. Ліхтар — річ, яка необхідна кожній людині в побуті.

5

Розташуй речення в правильній послідовності. Спиши кілька речень тексту.

- ☐ Нарешті увімкнули ліхтар і вистава розпочалася.
- ☐ Дівчинка принесла ліхтарик до школи.
- ☐ Діти вирішили влаштувати театр тіней.
- ☐ Спочатку всі придумували казку.
- ☐ Потім вирізали ляльок із паперу та робили декорації.
- ☐ Мама подарувала Ярині ліхтарик.

6

Редагую

Очі Данила сяяли ліхтарями.

ЧИТАННЯ З РОЗУМІННЯМ

1

Прочитай текст.

НАЙБІЛЬШИЙ ЛІХТАР

Цілий день Мишенятко гралося на галявині. Воно стрибало, бігало, грало із сонячним зайчиком. Увечері повернулося додому, повечеряло і вклалося спати в темній частині нірки, де стояло ліжко. Мама Мишка сіла біля вогню і розгорнула книгу. Вона любила гарні історії та паперові книжки. Тільки-но вона перегорнула першу сторінку, як почула тихе ричання. Мама Мишка підійшла до ліжка Мишеняти:

- Чому ти не спиш?
- Я не люблю темряви.
- А де ти її бачиш?
- Навколо... Тут дуже темно! І я боюсь!
- Добре, — сказала мама Мишка.

Вона підійшла до шафи, дістала манюсінький ліхтарик й увімкнула його. Крихітний промінчик світла продирався крізь темряву.

— Тепер темряви немає, — лагідно посміхнулася мама. — Спробуй заснути. На добраніч.

Вона повернулася у своє м'яке крісло до улюбленої книжки. Але не встигла прочитати й двох сторінок, як почула дивне сопіння. Мишеня лежало в обіймах золотистого сяйва ліхтарика, але не могло заснути.

— Ти не спиш? — мама підійшла до Мишеняти. — Що тебе непокоїть?

- Я не люблю темряви.
- Час спати. У тебе є ліхтарик. Він розсіяв темряву.
- Але ліхтарик один, а темряви багато.
- Добре, — сказала мама Мишка. Мабуть, Мишеня має рацію.

Вона підійшла до шафи, дістала великий ліхтар, поставила його поруч із манюсінським й увімкнула.

— Тепер темряви немає, — лагідно посміхнулася мама. — Спробуй заснути. На добраніч.

Мишеня з усіх сил намагалося заснути. Воно лежало на лівому боці, потім на правому, потім ногами на подушці, потім сиділо на підлозі, але сон не приходив.

— Ти не спиш? — мама підійшла до Мишеняти. — Чому?

— Я не люблю темряви. — Але я принесла тобі два ліхтарики. Вони освітлюють усе ліжко.

— Але темнота залишилася там, — відповіло Мишеня і показало надвір.

Мама Мишка була спантеличена, бо навіть якщо зібрати всі ліхтарі світу, вони не зможуть освітити й ліс, і річку, і все навкруги.

— Пішли, — сказала мама.

— Куди? — запитало Мишеня.

— Надвір. У темряву.

Мама Мишка узяла Мишеня за лапку й вони вийшли з нірки. Темрява окутала їх.

— Мені страшно, — Мишеня пригорнулося до мами.

Раптом перед Мишеням засяяв найбільший у світі ліхтар. Він світив блідим сяйвом і темрява відступала. Мишеня лежало в маминих обіймах і спало.

Мама Мишка повернулась у нірку й почала читати книгу, а Мишеня тихо сопіло поруч.

Інна Большакова. За ідеєю Мартін Вейдл

■ Що ти відчуваєш?

■ Чому Мишеня боялося темряви? Чи вдалося йому побороти свій страх?

ТИПИ ТЕКСТІВ

1

Прочитай тексти. Визнач тему і головну думку кожного тексту. Про що ти дізнався / дізналася? З якою метою створили кожен текст?

Текст 1. Іванкові подарували пенал. Великий, дерев'яний. Синього кольору із золотою смужкою. У ньому багато відділень. Найменше — для м'яких гумок. Найдовше — для гострих олівців. А найширше — для різних ручок.

Який?

Текст 2. На письмовому столі Іванка жив пенал. Він був великий і серйозний. Жодна маленька гумка чи гострий олівець не сперечалися з ним. У п'ятницю в пенал поклали ручку.

Що відбувалося?

Автоматичну й блискучу. Ручка всім посміхалася і віталася. А пенал сердився. «Немає чого радіти», — скрипів він. За тиждень ручку дістали з пенала. Її не було день, два, три. Пенал сумував, що немає блискучої ручки, яка посміхається. А коли ручка повернулася на місце, з подивом і захопленням слухав її історію.

Текст 3. Пенал — зручна річ.

По-перше, зручно зберігати письмове приладдя в одному місці. Мені не потрібно витратити час на пошук маленької гумки у великому портфелі. Узяв пенал. Відкрив. І дістав гумку.

Чому?

По-друге, гострі олівці або ножиці можуть зіпсувати зошити й книжки. А так речі цілі.

По-третє, пенал гарний. Настрій одразу поліпшується, коли з нього дістаєш ручку. І завдання здається не таким складним.

Все ж таки корисна річ — пенал.

2

Розглянь схему. Назви типи текстів. Наведи приклади до кожного типу тексту із завдання 1.

3

Спиши текст 1 із завдання 1. Підкресли слова — назви ознак.

4

Чи є ці речення текстом? Чому?

1. На столі лежала кулькова ручка.
2. У пеналі діти зберігають гумки.
3. Микита писав гострими олівцями.
4. Марічка малювала сонце ручкою.

5

Прочитай тексти. Визнач тему і головну думку кожного тексту. Назви тип тексту. Спиши по два речення кожного тексту.

1. МАНУЛ — ДИКИЙ КІТ

За розміром манул схожий на звичайного кота, але має масивний тулуб і коротенькі лапки. Хвіст довгий і товстий, із заокругленим кінчиком. Кінчик хвоста чорний.

У нього маленька, широка і сплющена голова з округлими невеличкими вушками. Очі жовті.

Шерсть манула сірого кольору. Вона найпухнастіша та найгустіша порівняно з іншими котячими.

Манул живе наодинці, не приручається.

2. Денискові п'ять років. Він вивчив усі букви. А його кіт Пухнастик — ні.

Вирішив хлопчик кота грамоти навчити. Показує букву й називає її. А котик нявчить. Зрозумів Дениско, що в котів своя грамота — котяча. Вони вчаться мишей ловити.

З того часу Дениско слова читає, а Пухнастик за мишками бігає. І всі раді.

3. НЕ ТРИМАЙТЕ ВДОМА ДИКИХ КОТІВ!

Утримуй вдома лише свійських котів. Сервали, манули, каракали, лісові коти — не домашні улюбленці.

По-перше, дикі коти живуть поодинці. Вони не стануть твоїм компаньйоном в іграх.

По-друге, вони не привчені до життя в людському помешканні. Їхні предки завжди жили в дикій природі.

По-третє, дикі коти можуть бути небезпечними. У них міцні кігті й зуби. Вони можуть погризти твої чобітки. А ще нападуть із засідки, наче полюють на здобич.

По-четверте, вони можуть захворіти й навіть загинути.

Отже, удома тримай свійських котиків, а дикі хай живуть у природі.

БУДОВА ТЕКСТУ

Зачин

Головна
частина

Кінцівка

Текст складається з трьох частин:
зачин, головна частина, кінцівка.

1

Порівняй тексти. Який із них є текстом-описом?

Текст 1

У Юрка є олівець для писання, малювання і креслення.

Складається олівець із графітного стрижня та дерев'яної оправы, яка зроблена з м'якого дерева і має форму циліндра. Олівець з одного кінця гостро заструганий, а з іншого прикріплена гумка.

Юрко носить олівець у пеналі.

Текст 2

У Юрка загубився олівець.

Незабаром урок, а олівця немає.

Усю перерву Юрко шукав олівець. І в портфелі пошпорив, і на парті пошукав, і в друзів запитав. Немає.

Пролунав дзвоник. Почався урок. Сів Юрко на стільчик і зойкнув. Чому?

ЧИТАННЯ З РОЗУМІННЯМ. ТОЧКА ЗОРУ

1

Прочитай і поясни значення слів.

фортеця
посиденьки

колючий
мокрющий

холоднющий
болючий

2

Прочитай текст.

БУРЯ

Що таке буря? Чи буває страшно, коли надворі буря? Що можна зробити, щоб не боятися?

Зійшло сонце. У лісі настав ранок. Мишка збирала насіння. Раптом здійнявся сильний вітер. Мишка впала. Почалася злива. Мишка промокла наскрізь.

Вона піднялася на лапки, суворо подивилася на небо і сказала:

— З мене досить! Буре, зупинись негайно!

Але небо потемніло. На ніс впала перша краплина, а потім ще одна і ще. Мишка відчувала себе маленькою і беззахисною перед сильною бурею.

Буря скінчилася. Мишка вирила нірку, щоб захиститись від бурі.

Наступного дня здійнявся вітер та полив дощ. Мишка прикрила вхід у нірку великою гілкою і подумала: «Фух, я захищена. Не дістанеш мене, погана буре».

Мишка влаштувалася у своїй новій нірці. Коли вона думала про жахливу бурю на дворі, то тремтіла.

■ Про що ти дізнався / дізналася? Що буде далі?

Якось, повернувшись додому, Мишка побачила на дивані Крота.

— Що це за місце, — запитав Кріт. — Це фортеця? Чудова фортеця! Ніхто не підбереться! Може, посидимо на дивані разом?

— Моя нора — не місце для посиденьок. Моя нірка, щоб ховатися від небезпеки! — насупилася Мишка.

Кріт зручніше вмотився на дивані й запитав:

— А як щодо сніданку?

— Ні! — сказала роздратована Мишка. — Мій дім — не місце для сніданків. Мій дім, щоб ховатися!

— Чудово! Пограємо у схованки, — сказав Кріт. — Ти порахуєш до десяти. А я сховаюсь. Тільки не підглядай!

— Ні! — продовжувала Мишка. — Мій дім — не місце для ігор. Мій дім, щоб ховатися від небезпеки!

■ Чому Мишка не погоджувалася снідати й гратися?

Що ще запропонує їй Кріт?

— Хто полює на тебе? Якщо це Лисиця, я зроблю жахливе обличчя і налякаю її!

Кріт скорчив кумедну гримасу й розсміявся.

— Ні, не Лисиця. Я ховаюсь від бурі й тут немає місця для нас двох.

— А чому ховатися від бурі добре? У чому радість? — задумливо запитав Кріт.

— Це не має бути радість! — закричала Мишка. — У норі безпечно!

— А що поганого в чудовій бурі? — запитав Кріт.

Мишка розказала про колючий вітер, мокрючий дощ, холоднючий сніг та болючий град.

— Я думаю, — сказав Кріт, — що бурі теж можуть бути досить кумедними. Коли йде сніг. Я обожнюю пірнати в нього або ліплю сніговика.

— А як же вітер, який збиває тебе з ніг?

— Я люблю вітер. Він проривається в мою шубку, лоскоче і я сміюся.

Сміючись, Кріт закружляв навколо себе.

— А як же холодний мокрий дощ? — насупилася Мишка. — Що ти робиш, коли потрапляєш в калюжу? — Чому я стрибаю в найбільшу калюжу? Це ж зрозуміло! Після калюжі я повертаюся додому й випиваю величезну чашку гарячого чаю. Адже чай набагато смачніший, коли ти п'єш його після калюж.

Мишка розгубилася. Кріт думав про все по-іншому.

— А що ти робиш з тим, із чим боїшся зустрітися? — спитала Мишка нарешті.

— Це просто, — усміхнувся Кріт. — Я зустрічаюсь із тим, чого боюсь, разом зі своїм другом.

— Разом? — здивувалася Мишка. — Не бійся! Ходімо!

Кріт із Мишкою взялися за лапки й вийшли з нірки в яскравий сонячний день.

3

Правда ⊕ чи неправда ⊖?

- ☐ Мишка злякалася сонячного світла.
- ☐ Мишка побудувала хатку.
- ☐ До Мишки в гості прийшов Кріт.
- ☐ Мишка і Кріт думали про бурю по-різному.

4

Прочитай і дай відповідь на запитання.

ТОЧКА ЗОРУ

Ми можемо мати різні погляди на одне й те саме природне явище. Хтось любить снігопад, а хтось — ні. Хтось любить стрибати в калюжі, а комусь це не подобається. А що любиш ти?

ДІАГНОСТУВАЛЬНА РОБОТА

1

Прочитай речення. Назви речення, які потрібно вилучити, щоб утворився текст. Установи правильну послідовність речень. Спиши текст.

- ① Польова миша жила в полі.
- ☐ Хом'як не відповідає.
- ☐ Якось зустріла миша хом'яка.
- ☐ У полі росте пшениця.
- ☐ Хом'як зерна збирав.
- ☐ Миша привіталася.
- ☐ Миша образилася на хом'яка.
- ☐ У полі ріс бур'ян.
- ☐ Польові миші живуть у нірках.
- ☐ Не може хом'як говорити, бо щоки зерном набиті.

■ Установи зв'язок між словами у виділеному реченні.

■ Визнач тип тексту.

2

Напиши розповідь про мишку. Користуйся виділеними словами в записах та словами в дужках.

Зачин. Хто така мишка? (Маленьке звірятко, гризун, дика тварина.)

Де **живе мишка?** (У річці, у лісі, у полі.)

Головна частина. Яка **в мишки шубка?** (Біла, сіра, пухнаста, м'яка, синя, гладка.)

Які **вушка в мишки?** (Довгі, короткі, чутливі.)

Який **хвіст у мишки?** (Довгий, короткий, куций, пухнастий.)

Що **їсть мишка?** (Моркву, капусту, траву, кору дерев, яблуко, зернятка.)

Кінцівка.

ЗУСТРІЧАЙМО ЛІТО!

1

Тема і головна думка вірша. Мета. Настрій вірша.

ЛІТНІ ТУРБОТИ

Знаєш,
Скільки справ у літа?
Їх усі —
Не полічити!
Треба нам
Підсмажить спини,
Ніс убрати
В ластовиння,
Накупати нас
У річці
Наперед

На три сторіччя,
Та іще подарувати
Лісу й лугу
Буйні шати...
Словом, справ —
Не полічити!
Та найбільше
Треба літу,
Щоб зуміли
Я і ти
Набагато підрости!

Анатолій Костецький

Чому в літа багато справ? Які це справи?

Доповни список літніх справ.

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

підручник для 2 класу

закладів загальної середньої освіти

(у 2-х частинах) Частина 2

Особливості підручника:

- тексти різних типів і завдання для їх аналізу
- завдання для розвитку усного і писемного мовлення
- вправи для формування орфографічних й орфоепічних умінь
- система різнорівневих завдань
- ілюстративний матеріал для формування читацької мотивації
- візуалізація правил
- система різнорівневих завдань
- вправи для розвитку емоційного інтелекту

Інтерактивний електронний додаток містить:

- інтерактивні завдання до кожного уроку
- відео, 3D-моделі
- тестування до кожного розділу з автоматичною перевіркою результату
- додаткові завдання
- відеоуроки
- календарно-тематичний план

